

જૈન સાહિત્ય વિકાસ મંડલ ગ્રંથમાલા ગ્રંથાંક-૨૪.

શ્રી વિજયસિંહસૂરિ વિરચિત

૧. સામ્યશતક (સાનુવાદ)

તથા

ન્યાયવિશારદ, ન્યાયાચાર્ય, મહોપાધ્યાય,
શ્રી યશોવિજયજી વિરચિત

૨. સમતાશતક (સાથ)

પ્ર યો જ ક :

શેઠશ્રી અમૃતલાલ કાલીદાસ દોશી બી. એ.

પ્ર કા શ ક :

જૈન સાહિત્ય વિકાસ મંડળ
ઠરલા, વીલેપારલે, મુંબઈ-૫૬ (A. S.)

જૈન સાહિત્ય વિકાસ મંડલ અંબાલા અંક-૨૪

શ્રી વિજયસિંહસૂરિ વિરચિત

૧. સામ્યશતક (સાગુવાદ)

તથા

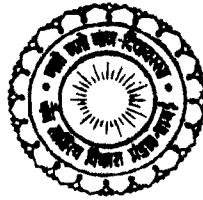
ન્યાયવિશારદ, ન્યાયાચાર્ય, મહોપાધ્યાય,

શ્રી યશોવિજયજી વિરચિત

૨. સમતાશતક (સાર્થ)

પ્રયોજક :

શ્રી અમૃતલાલ કાલીદાસ દોશી બી. એ.

પ્રકાશક :

જૈન સાહિત્ય વિકાસ મંડલ

ધરણા, વીલેપારલે, મુંબઈ-૫૬ (A. S.)

प्र. का. श. क.—

सनतकुमार पी. उपाध्याय
~~भुवनानन्द नानासाहू~~ साहू

मंत्रि, जैन साहित्य विकास मंडल

११२, स्वामी विवेकानंद मार्ग

धरमा, वीलेपारले, मुंजघ-पद (A. S.)

प्रथम आवृत्ति

* * *

नकल ५००

* * *

मूल्य रु. २-००

* * *

वि. सं. २०२८

ध. सं. १६७१

: मुद्रक :

भानुचन्द्र नानासाहू महोता

श्री महादुरसिंहल प्रि. प्रेस

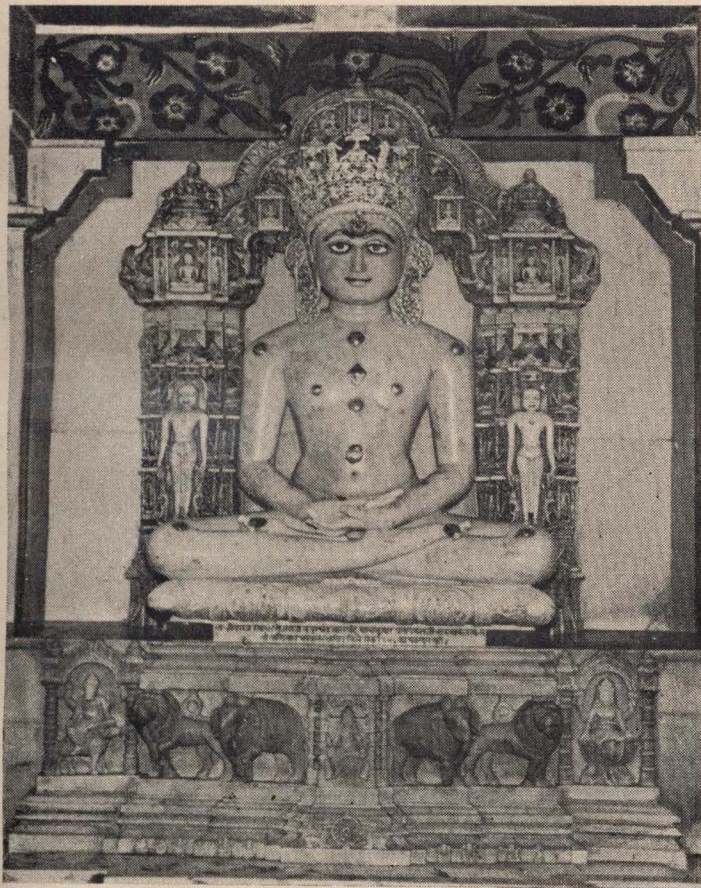
पाणीताळा (सौराष्ट्र)

ક અનુક્રમણિકા ક

૫૪

૧. બે બોલ. પૂં પંન્યાસજી શ્રી ભદ્રંકરવિજયજી ગણિ પાંચ
૨. પ્રાક્-કથન. શેઠશ્રી અમૃતલાલ કાલીદાસ દાશી નવ
૩. પ્રકાશકીય. શ્રી સુબોધચન્દ્ર નાનાલાલ શાહ સત્તર
૪. સામ્યશતક (સાનુવાદ) ૧-૩૯
૫. સમતાશતક (સાર્થ) ૪૧-૭૬
૬. પરિશિષ્ટ-૧.
સામ્યશતક અને સમતાશતકનું-સામ્ય ૭૭-૭૮
૭. પરિશિષ્ટ ૨.
સામ્યશતકના પદોની વર્ણક્રમે સૂચી ૮૦-૮૫
૮. શુદ્ધિપત્રક ૮૬
૯. સંસ્થાનાં પ્રકાશનોની વિગતપૂર્ણ માહિતી ૮૭-૯૪

सेवापीमंडन श्री शान्तिनाथ लगवान (राजस्थान)

એ બોલ

‘ સામ્યશતક ’ અને ‘ સમતાશતક ’ એ નામની લઘુ-કૃતિઓ આ પુસ્તકમાં પ્રકાશિત થાય છે. શબ્દની અપેક્ષાએ આ કૃતિઓ નાની-પ્રમાણમાં અલ્પ છે, પણ અર્થની અપેક્ષાએ મોટી, સમજવામાં અતિગંભીર છે.

એકના કર્તા પૂં શ્રી વિજયસિંહસૂરિજી મહારાજ છે અને બીજાના કર્તા પૂં ઉપાધ્યાય શ્રીયશોવિજયજી મહારાજ છે. પ્રથમ કૃતિની ભાષા સંસ્કૃત છે અને બીજીની ભાષા ગુજરાતી છે, બન્ને કૃતિઓ પદાત્મક છે. ગુજરાતી કૃતિ સંસ્કૃત કૃતિના ભાવાનુવાદરૂપ હોવા છતાં તેમાં પૂં ઉપાધ્યાયજી મહારાજની સ્વતંત્ર પ્રતિભા ભજવાથી કાવ્ય અમત્કૃતિના એક સુંદર નમુનારૂપ બનેલ છે અને વિષયને વધુ વિશદ કરે છે.

સામ્ય અથવા સમતા એ શ્રી જિનશાસનનું પરમ રહસ્ય છે. બ્રહ્મવાદીઓને બ્રહ્મ, ઈશ્વરવાદીઓને ઈશ્વર અને કર્મવાદીઓને કર્મની ઉપાસનાનું જે મહત્ત્વ છે, તેવું જ બદકે તેથી પણ વધુ મહત્ત્વ શ્રી જિનશાસનમાં ‘ સામ્ય ’ ની ઉપાસનાનું

છે, કેમકે કોઈ પણ ઉપાસના અંતે 'સામ્યભાવ' માં પરિણમી તે જ તે મોક્ષનું કારણ બની શકે છે.

સર્વજ્ઞ પરમાત્માઓએ મોક્ષનું પરમ કારણ 'સામાયિક ધર્મ' ને કહેલ છે. તે સામાયિક ધર્મનો પ્રાણ કહો કે સર્વસ્વ કહો તે 'સામ્ય' અથવા 'સમતાભાવ' છે. તે સામાયિક વાસીચંદન-કલ્પ મહાત્માઓને હોય છે. કોઈ વાંસલાથી છેદે કે ચંદનથી લેપે, બન્ને પ્રત્યે સમશત્રુ-મિત્ર-ભાવ રાખવો અથવા વાંસલાથી છેદનાર પ્રત્યે પણ ચંદનની જેમ સૌરભભાવ ધારણ કરવો, તે વાસીચંદન કલ્પતા છે* અહીં સૌરભભાવ તે અપકારી પ્રત્યે પણ ઉપકારભાવ ધારણ કરવાની મનોવૃત્તિ સમજવી.

સવ તીર્થંકરો દીક્ષા અંગીકાર કરતી વખતે 'સામાયિક'ની પ્રતિજ્ઞા કરે છે. અને તે જ વખતે તેમને અતુર્થ મનઃપર્યાવજ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય છે. ભૂત, ભાવિ કે વર્તમાન ત્રણે કાળમાં મોક્ષે જનારા જીવોને ઘાતી કર્મોનો ક્ષય કરીને કેવળજ્ઞાન પામવામાં પરમ આધાર કોઈ હોય તો તે આ 'સમતાધર્મ' છે. શ્રી જિનશાસનમાં મોક્ષે જનારા જીવોના પંદર લેહ છે તે બધામાં બ્રાહ્મ ત્રિગનો લેહ હોવા છતાં ભાવલિંગ તો એક જ

* સામાયિકં ચ મોક્ષાઙ્ગં પરં સર્વજ્ઞમાષિતમ ।

વાસીચંદનકલ્પાનામુક્તમેતન્મહાત્મનામ્ ॥૧॥

— શ્રી હરિલદ્રસૂરિકૃત અષ્ટક પ્રકરણ

અષ્ટક-૨૯ શ્લોક-૧

સાત

છે અને તે 'સમતા' છે. x એક સમતા જ મોક્ષનું અનન્ય સાધન છે. સમતાના આરાધન વિના કોઈ જીવનો મોક્ષ થયો નથી, થતો નથી, થવાનો નથી અને એ જ કારણે શ્રી જૈનશાસનમાં સઘળીએ બાહ્ય-આંતર ક્રિયાઓ સમતાભાવ કેળવવા માટે, સમતાભાવની વૃદ્ધિ કરવા માટે ઉપદેશવામાં આવી છે. કોડો જન્મ સુધી તીવ્ર તપને કરવા છતાં જે કર્મોનો ક્ષય થતો નથી તે કર્મોને, સમભાવથી ભાવિત ચિત્તવાળો જીવ અર્ધ ક્ષણમાં ખપાવે છે. બાહ્યથી શ્વેતામ્બર હો, દ્વિગમ્બર હો, ઔદ્ધ હો યા અન્ય હો પણ જેનું ચિત્ત સમભાવથી ભાવિત હોય તે અવશ્ય મોક્ષે જાય છે.*

મૂલ ઉત્તર ગુણોનું પાલન, બાહ્ય-આભ્યંતર તપનું સેવન, ધારણા ધ્યાનાદિ યોગાંગોનું આરાધન, જે સમતાભાવને પામવાના લક્ષ્યવાળું હોય તે સાર્થક છે, અન્યથા નિરર્થક છે; એમ શ્રી જ્ઞાનશાસનનું સ્પષ્ટ પ્રતિપાદન છે. જ્ઞાનાદિ ગુણોમાં મોક્ષની કારણતા એક સમતાગુણને અવલંબીને છે. સમતાસાહત અથવા

x પત્રરબેદ જે સિદ્ધના રે, ભાવલિંગ તિહાં એક,
 દ્રવ્યલિંગ ભજના કહી, શિવસાધન સમતા છેક રે,
 તેહમાં છે સખલ વિવેક રે;
 તિહાં લગી મુજ મન ટેક રે.
 ભામા છે અવર અનેક રે,
 બલિહારી ગુણની ગોઠડી મેરે લાલ.

—શ્રી શાંતિજ્ઞાન-નિશ્ચય વ્યવહાર સ્તવન
 ટાળ-૫, ગાથા-૨. કર્તા હિપા. શ્રી યશોવિજયજી મહારાજ

* સેચંત્રો વા દિગંબરો વા વુદ્ધો વા અહવ અન્નો વા ।

સમભાવભાવિયપ્પા લહહ મુવચં ન સંદેહો ॥ ૧ ॥

—સંબોધ સિતરી.

સમતાના લક્ષ્યથી યુક્ત હોય તે જ્ઞાને, તે શ્રદ્ધાને અને તે ચારિત્રને જ સમ્યક્ શબ્દથી ઓળખાવાય છે. સમકિત, શ્રુત કે ચારિત્ર પણ સમતાના ધ્યેયથી જ આદરવાનાં છે. એ જણાવવા માટે તે ત્રણેની સાથે સામાયિક શબ્દ જોડવામાં આવ્યો છે અને તે અનુક્રમે સમકિત સામાયિક, શ્રુત સામાયિક અને ચારિત્ર સામાયિક કહેવાય છે. પાંચ પ્રકારના ચારિત્રમાં પણ પ્રથમ સામાયિકચારિત્ર છે અને તે પાંચે ચારિત્રમાં અનુગત હોય છે. એટલે ધીજી ચારિત્રોની સફળતાનો આધાર પણ સામાયિક ચારિત્ર છે. આ રીતે સામાયિક ધર્મ એ પરમ ધર્મ છે અને તે સમતા, સમભાવ કે સામ્યને તેના પ્રકર્ષ પર્વત કેળવવાથી સિદ્ધ થાય છે. સમતાનો આ પરમ પ્રભાવ કહ્યો છે કે પાપી આત્માઓ પણ તેના પ્રભાવે એક ક્ષણવારમાં મોક્ષને પામે છે *

આ બંને લઘુકૃતિઓમાં ધર્મના પ્રાણભૂત સિદ્ધાંત-આ 'સામ્ય' અથવા 'સમતા' નું વર્ણન છે.

આવા એક ઉપયોગી પ્રકાશન દ્વારા શ્રી જૈન સાહિત્ય વિકાસ મંડળ પોતાના ધ્યેય પ્રત્યે એક ડગલું આગળ વધે છે અને સુસુક્ષ્મ જીવોને મોક્ષમાર્ગની કૃપામાં પરમસહાયક એવી એક સામગ્રીની ભેટ કરે છે.

બેંગલોર, રાજસ્થાન. } પં. ભદ્રકેરવિજયગણી
 પાર્શ્વજન્મકલ્યાણહિત }
 વિ. સં. ૨૦૨૮ તા. ૧૨-૧૨-૭૧

* અયં પ્રભાવઃ પરમઃ સમત્વસ્ય પ્રતીયતામ્ ।

યત્પાપિનઃ ક્ષણેનાપિ પદમિચ્છતિ શાશ્વતમ્ ॥

— શ્રી હેમચંદ્રસૂરિકૃત યોગશાસ્ત્ર, પ્રકાશ-૪ સ્વોપન ટીકા

પ્રાક્-કથન

૧. ગ્રંથયુગલનું પ્રકાશન શા માટે ?

શ્રીવિજયસિંહસૂરિ એક મહાન યોગીપુંગવ હતા. તેમણે “ ઘણા ગ્રંથો જોઈને મહાપુરુષ કૃત ગ્રંથોના સારભૂત સમતા શતકનો હાર કર્યો”*. તદુપરાંત જીવનમાં સમભાવ સાધવાથી જે કાંઈ લયયોગનો-ઉન્મનીભાવનો આવિર્ભાવ થયો તેનો અનુભવ ભવ્ય જીવોને ઉપકારક નીવડે તેટલા માટે તે પણ તેમણે શ્લોકબદ્ધ કરી પ્રસ્તુત ગ્રંથમાં રજૂ કર્યો છે. (જીઓ સામ્ય શતક શ્લોક-૭). આ નાના ગ્રંથમાં અનુભવની વાણી હોવાથી તે હૃદયંગમ અને આહ્લાદક છે. તેનો કાવ્યમય અનુવાદ ઉપાધ્યાય શ્રીયશોવિજયજીએ ગુર્જરભાષામાં સમતાશતક નામના ગ્રંથમાં આપ્યો છે અને આ ગ્રંથમાં તેમણે પણ “ અમૃતના છાંટણાં સમા અનુભવના વચનોને વર્ણવ્યા છે.” (જીઓ સમતાશતક કડી-૪) આ પ્રકારે સામ્ય-શતકનો સંસ્કૃતભાષાનો ગ્રંથ અને તેનો ગુર્જરભાષામાં અનુવાદરૂપ સમતાશતકનો ગ્રંથ બંને અહીં એક પછી એક રજૂ કરવામાં આવે છે. ઉપાધ્યાયજી મહારાજ પણ અનુભવી યોગી-પુંગવ હતા અને તેમણે સામ્યશતકમાંથી જે મર્મ પકડ્યો

* જીઓ સમતાશતક કડી-૧૦૪.

તે મુનિ શ્રીહેમવિજય માટે સમતાશતકમાં તેમની લાક્ષણિક અને કાવ્યમય ભાષામાં ઉતાર્યો અને તે દ્વારા ભવ્ય જીવો ઉપર અનહદ ઉપકાર કર્યો છે. આવા આ ગ્રંથયુગલનો સમન્વયપૂર્વક એક સાથે સ્વાધ્યાય કરવાથી સંભવ છે કે તેમનું રહસ્ય મનમાં ભાવતાં ભવ્ય જીવો “સમતારસમાં લીન થાય, જેથી તેમને એવું સ્વાભાવિક સુખ પ્રગટ થાય કે જે માત્ર અનુભવગમ્ય જ હોય અને જેનો કદી નાશ ન થાય.” તે હેતુથી બન્ને ગ્રંથોનું એક સાથે સંયુક્ત પ્રકાશન હાથ ધર્યું છે.

૨. સમતાનો જીવન ઉપર પ્રભાવ.

સમતા અને વિષમતાનો આપણા જીવન ઉપર ઘેરો પ્રભાવ પડે છે. દેહ જે સમ અવસ્થામાં હોય તો સકલ શારીરિક તંત્ર સુમેળપૂર્વક કામ કરે છે. પરંતુ જે વિષમ અવસ્થામાં હોય તો તે અવ્યવસ્થિત થઈ જાય છે. શરીરની સમતાની મન ઉપર અસર થાય છે અને મનની સમતાની ચેતના ઉપર અસર થાય છે.

૩. સમભાવ-ધ્યાનનો પાયો.

જ્ઞાનાર્ણવમાં સમભાવને ધ્યાન કહ્યું છે. કલિકાલસર્વાર્જુ શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય તો યોગશાસ્ત્રમાં એટલે સુધી જણાવે છે કે ‘જે વ્યક્તિ સમતાની સાધના કર્યા વિના ધ્યાનની સાધના કરે છે તે કેવળ વિડંબના ંહોરે છે.’

(યો. શા. ૪/૧૧૨)

૪. સમભાવનો પરિપાક.

સમતા ટળે કે સમતા આપોઆપ પ્રગટે. કુસુમકંટકાદિ પદ્મથીમાં જે પ્રિય-અપ્રિયની વ્યવહારનયની કલ્પના છે, તે

અગિયાર

કલ્પનાને નિશ્ચયનયની દષ્ટિ રાખીને ફર કરવામાં આવે ત્યારે ચિત્તમાં જે સ્થિરતા ઉત્પન્ન થાય તે જ સમતા છે. રાગાદિ વિકલ્પો કલ્પિત છે. વિકલ્પોના જન્મથી રાગાદિનો જન્મ થાય છે, એટલે કે બાહ્ય પદાર્થોમાં ઇષ્ટાનિષ્ટની બ્રાન્તિનો જ્યારે ક્ષય થઈ જાય છે, ત્યારે રાગ-દ્વેષનાં તોફાનો જાગતાં નથી. x ત્યાં અપ્રતિહત (અબાધિત) સમતાની અનુભૂતિ થાય છે.

૫. જ્ઞાનનો પરિપાક-શમ અને સમતા.

નિરંતર આત્માના શુદ્ધ સ્વરૂપનું આલંબન જેને છે એવો જ્ઞાનનો પરિપાક, શુદ્ધ પરિણામ તે 'શમ' કહેવાય છે. એથીજ તેને “અધ્યાત્મ, ભાવના, ધ્યાન, સમતા અને વૃત્તિ-ક્ષય” એ પાંચ પ્રકારના યોગમાં 'સમતા' નામે ચોથો યોગનો ભેદ કહ્યો છે.

૬. સમ્યક્દષ્ટિ-આત્મપરિણતિવાળું જ્ઞાન.

જ્ઞાનથી થતી પ્રવૃત્તિના પરિણામનો ખ્યાલ જેમાં છે એવું હેય અને ઉપાદેય તત્ત્વના વિવેકવાળું પણ તેમાં પ્રવૃત્તિ અને નિવૃત્તિ રહિત જ્ઞાન આત્મપરિણતિવાળું કહેવાય છે. આ જ્ઞાન અત્યંત દુર્લભ રાગ, દ્વેષ અને મિથ્યાત્વની ગ્રન્થિનો ભેદ થયે સમ્યક્દષ્ટિને હોય છે.

૭. તૃષ્ણાનો ક્ષય.

આત્મસ્વરૂપના અવલંબન સિવાય તૃષ્ણાનો ક્ષય થતો નથી.

x જ્યારે સમભાવનો પરિપાક થઈ જાય છે ત્યારે વિષયોમાં થતી ઇષ્ટાનિષ્ટતાનું જ્ઞાન નાશ પામી જાય છે.

૮. સમતાની પરાકાષ્ટા અને સામર્થ્યયોગ.

એક આત્મા નિત્ય છે અને તે બીજા આત્માઓથી સદા ભિન્ન તો છે જ પણ તે પોતાના જ્ઞાનાદિ ગુણોથી પણ અભિન્ન છે, કૂટસ્થ છે. આવા સ્વરૂપે યતા આત્મા અંગેના ચિંતનથી જેનું મન આત્મસ્મરણતાવાળું બન્યું હોય તેની સમતા સાચેજ પરાકાષ્ટાને પામેલી છે. શાસ્ત્રની પ્રવૃત્તિ તો માત્ર દિશાસૂચન કરી દે, આંગળી ચીંધીને રસ્તો બતાવી દે. તેથી આગળ તે ન વધે. પછી સિદ્ધિપદ તો સમતાનો સ્વાનુભવરૂપ સામર્થ્યયોગ જ પ્રાપ્ત કરી આપે.

૯. મનઃશુદ્ધિ— એ જ સામ્યાવસ્થા.

સામ્યાવસ્થા જ વાસ્તવિક રીતે મનઃશુદ્ધિ છે. સામાયિકનો પણ આ અર્થ છે. સાધુજીવન એક પ્રકારનું સામાયિક જ છે. તો પણ તેમાં સામ્યની વિશેષ સાધનાની અપેક્ષા રહે છે. આ કારણે ઉપાધ્યાયજી શ્રી યશોવિજયજી કહે છે કે— ‘અનુત્તરં સામ્યમુપૈતિ યોગી’ યોગીજન (શ્રમણ-સાધુ) વિશેષ સામ્યનો અનુભવ કરે છે.

૧૦. માનસિક સમાધિ.

વિષમતાના અનેક હેતુ છે. સુખ-દુઃખ, માનાપમાન, સંયોગ-વિયોગ વગેરે વગેરે. જ્યાં સુધી આ પ્રમાણે દ્રન્દના માપદંડ રખાય ત્યાં સુધી જાત જાતના નાનામોટા વિચલો થવાના જ. આ માપદંડ બદલાય ત્યારે માનસિક સમાધિ રહે છે.

૧૧. સમતા-પુરુષાર્થનું પ્રતીક.

સૃષ્ટિનું સ્વરૂપ દ્વન્દ્વાત્મક છે. લાભ-અલાભ, સુખ-દુઃખ, માન-અપમાન, જીવન-મૃત્યુ વગેરે વિરોધી દ્વન્દ્વો જીવનમાં આપણી સામે ખડા થાય છે, તેથીજ યોગીઓને તે દ્વન્દ્વોમાં સમવૃત્તિ રાખવાનો ઉપદેશ કરવામાં આવે છે. લાભમાં હર્ષ કે અલાભમાં ખેદ વિષમતાનું પ્રતીક છે. સમતા આત્માનંદ છે. આનો અર્થ એ નથી કે સમતા રાખવાથી મનુષ્ય પ્રવૃત્તિ-શૂન્ય થઈ જાય છે. સમતા તો પુરુષાર્થની પ્રતીક છે. બાહ્ય-નિવૃત્તિનો અર્થ છે અન્તઃપ્રવૃત્તિ.

૧૨. સમતા અને સમતાલ શ્વાસ.

સાધારણ રીતે એવી માન્યતા છે કે મન ચંચલ છે. તેમાં વિદ્વેષ થાય છે, તેમાં અશુદ્ધિ ભરાઈ જાય છે. પણ વિદ્વેષ ત્યાં થાય છે કે જ્યાં ઈન્દ્રિય, મન અને પવનની વિષમતા હોય છે. તેની સમતા થાય તો વિદ્વેષ તેની મેળે શમી જાય છે. સમતાની સ્થાપનાનો માધ્યમ સમતાલ શ્વાસ પણ છે. જેટલી માત્રામાં એક શ્વાસ લેવાય તેટલી માત્રામાં ખીજો અને ત્રીજો શ્વાસ લેવાય તો તે સમતાલ શ્વાસ છે. સમસ્વર અને સમલયમાં તન્મયતાની સાથે શક્તિ પણ વિકસિત થાય છે.+ અજપાજપ તેનું સાધન છે.

+ બૌદ્ધ સંપ્રદાય જેને આનાપાનસતિ કહે છે, તે અજપા સાધનનું એક અંગ જણાય છે. તેનો શ્રીબુદ્ધે અંતરંગ ભક્તોમાં પ્રચાર કર્યો હતો.

—ભારતીય સંસ્કૃતિ ઔર સાધના, પ્રથમ ખંડ. પૃ. ૩૪૨

૧૩. મનોગુપ્તિની ત્રણ ભૂમિકા.

વૃત્તિઓ જે પ્રકારની હોય છે. સત્ અને અસત્. અસત્થી સત્ તરફ જવું તે પહેલું પદક અને અસત્ને ક્ષીણ કરવું એ બીજું પદક છે. અસત્માં મન ચંચલ રહે છે, સત્માં શાન્ત; અને અસત્ને ક્ષીણ કર્યા પછી અતિમાત્ર શાન્ત થઈ જાય છે. આ આખી પ્રક્રિયાને મનોગુપ્તિ કહે છે. મનોગુપ્તિથી ગુપ્ત કરેલા મનની ત્રણ અવસ્થા છે. (૧) કલ્પનાવિમુક્ત (૨) સમત્વપ્રતિષ્ઠિત અને (૩) આત્મરમણતાસંપન્ન.

કલ્પનાવિમુક્ત મનને એક સાથે ખાલી કરી શકાતું નથી. એટલે તેને અસત્ કલ્પનાઓની જાળથી મુક્ત કરવાને સત્ કલ્પનાઓનું આલંબન આપવું જોઈએ. સાધના તંત્રમાં યંત્ર, મંત્ર, બીજ, ન્યાસ વગેરે સેંકડો ઉપાયોની પરંપરા આ માટે દર્શાવવામાં આવી છે.

સમત્વપ્રતિષ્ઠિત વૃત્તિઓ દાબી રાખીએ તો રહેતી નથી. તે કાંઈ નિમિત્ત મળતાં ઉત્તેજિત થઈ ઉભરાય છે. તેની ઉત્તેજનાનું મોટામાં મોટું નિમિત્ત વિષમતા છે. જ્યારે જ્યારે મનમાં વિષમતાને ભાવ જાગે ત્યારે ત્યારે તે ચંચલ અને વિક્ષિપ્ત થઈ જાય છે. અમુક વ્યક્તિએ મારું સન્માન કર્યું અને અમુકે અપમાન-આવી સન્માન કે અપમાનની સ્મૃતિ થતાં જ મન ચંચલ થઈ જાય છે. પરંતુ જેનું મન સન્માન કે અપમાન બંનેમાંથી કાંઈ ગ્રહણ ન કરે અને જે બંનેને આત્માની બાહ્ય-વસ્તુ સમજે, તેનું મન સમતામાં પ્રતિષ્ઠિત થયું ગણાય. આ

પ્રમાણે રાગ, દ્વેષજનિત અનેક વિષમતાઓ છે. તેને જે મન ગ્રહણ ન કરે તે સમત્વપ્રતિષ્ઠિત કહેવાય.

આત્મરમણતા સંપન્ન આ ગુપ્તમનની ત્રીજી અવસ્થા છે. આમાં ચેતના સિવાય કોઈ બાહ્ય આલંબન હોતું નથી, મન આત્મામાં વિલીન થઈ જાય છે. તે કષાયથી મુક્ત થઈને શુદ્ધો-પયોગ-શુદ્ધ ચેતનામાં પરિણત થઈ જાય છે. એમ પણ કહી શકાય કે આવી વ્યક્તિને શુદ્ધ ચેતના સિવાય બીજા કશાનું ય અસ્તિત્વ રહેતું નથી.

૧૪. આત્માનું નિગૂઢતત્ત્વ-પરમસામ્ય.

આત્માનું જે નિગૂઢતત્ત્વ કે જે પરથી પણ પર છે તે આ સમતા જ છે. માટે અધ્યાત્મ બોધની કૃપાથી સમતાને પ્રાપ્ત કરવામાં જ પરિપૂર્ણ યતન કરવો જોઈએ.

૧૫. સામ્ય-સમતા-શમ એ તત્ત્વ છે.

શમ અથવા ઉપશમ ખરેખર શ્રમણ ધર્મનું તાત્ત્વિક રહસ્ય છે. કહ્યું છે કે:-

ઉવસમસારં ચુ સામણં ॥

કદ્મપસુત્ર વ્યા. ૬

આ પ્રકારે સામ્યશતક અથવા સમતાશતક એ શ્રમણ ધર્મની યશોગાથા છે. તે અનેક વિચાર-રત્નોથી ખચિત-ભરેલા છે.

આભાર દર્શન--

નમસ્કારમહામત્રોપાસક, પરમપૂજ્ય શ્રી ભદ્રંકરવિજયજી ગણિવરની સ્તુતિ પ્રેરણાથી આ ગ્રંથયુગલનું સંપાદન અમે પાર

સોળ

ઉતાર્યું છે. આમાં અનેક સૂચનો પૂજ્ય શ્રીપંચાસજી તરફથી મળ્યાં છે અને તેઓશ્રીની ઘણા સમયથી નાદુરસ્ત તબીયત હોવા છતાં આ ગ્રંથનું કાર્ય જ્યારે જ્યારે તેમની પાસે થયું છે, ત્યારે વિના સંકોચે અને વિના વિલંબે તેમણે તપાસી આપ્યું છે. આથી અમે તેઓશ્રીના અનેક પ્રકારે ઋણી છીએ અને તેમનો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનીએ છીએ.

અહીં પ્રાસંગિક જો વિચાર-રત્નો રજૂ કર્યાં છે, તે ભવ્ય આત્માઓને કલ્યાણકર નીવડે એ જ અભિલાષા.

ધરલા, વીલેપારલે
મુંબઈ, ૫૬ (A. S.)
પાર્શ્વજન્મકલ્યાણકદિન
વિ. સં. ૨૦૨૮ તા ૧૨-૧૨-૭૧

લી૦ સેવક,
અમૃતલાલ કાલીદાસ દોશી
પ્રમુખ, જી. સા. વિ. મંડળ

પ્રકાશકીય

પરમ પૂજ્ય પંચાસજી શ્રીભદ્રંકરવિજયજી ગણિવરે આજથી પાંચેક વર્ષો પૂર્વે સૂચન કર્યું કે ‘શ્રી વિજયસિંહસૂરિ-કૃત સામ્યશતક એ નાનકડો પણ અપ્રાપ્ય ગ્રંથ છે. ગ્રંથનો વિષય અતિશય સુંદર છે અને તેનું પુનમુંદ્રણ થવું જરૂરી છે.’

અમે આ પુસ્તિકા મેળવવા માટે ઘણો પ્રયત્ન કર્યો. પરંતુ અમને તે પ્રાપ્ત થઈ નહીં ત્યારે, અમે આ વાત પૂઠ પંચાસજી મહારાજશ્રીને જણાવતાં તેમણે મુનિ શ્રીઅભયસાગરજી પાસેથી પ્રસ્તુત ગ્રંથની મુદ્રિત પુસ્તિકા મંગાવી અમને આપી.

પ્રસ્તુત પુસ્તિકા જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારકવર્ગ, પાલી-તાણા તરફથી ૧૬ પેજી રેમી સાઈઝમાં વિ. સં. ૧૯૬૩ (સન્ ૧૯૦૭)માં ગુજરાતી ભાષાંતર સાથે પ્રકાશિત થયેલ હતી. અને જે ૧૧૪ પાના પ્રમાણ હતી. અમે આ પુસ્તિકા જોઈ અને અમને લાગ્યું કે આ ગ્રંથ ફરી છપાવવા જેવો છે. પરંતુ તે પૂર્વે ભાષાંતર નવેસરથી કરવું જરૂરી લાગવાથી અમે નવેસરથી ભાષાંતર કર્યું.

દરમિયાન પૂઠ પંચાસજી મહારાજ તરફથી સૂચન થયું કે ન્યાયવિશારદ ન્યાયાચાર્ય ઉપાધ્યાય શ્રીચરણવિજયજી કૃત સમતાશતક પણ આ ગ્રંથના લેણું જ છપાવવા જેવું છે. કારણ કે, તે સમતાશતક, સામ્યશતકના ભાવને લઈને જ રચેલો ગ્રંથ છે. અમે તે ગ્રંથ, કે જે ગુર્જર સાહિત્યસંગ્રહ ભાગ-૧લામાં

મુદ્રિત થયેલ હતો તેનો અનુવાદ કરી, તેની પ્રેસ કોપી કરાવી અને સામ્યશતકના કયા કયા પ્રલોકો સાથે સમતાશતકના કયા કયા હુડા સામ્ય ધરાવે છે તેનો સંપૂર્ણ અભ્યાસ કર્યો તેની યાદી તૈયાર કરી. (આ યાદી આ જ ગ્રંથમાં પૃ ૭૭-૭૯ ઉપર આપેલ છે) અને ત્યારબાદ ઉભય ગ્રંથો સાથે જ છપાવવા નિર્ણય કર્યો.

પાઠભેદો—

સામ્યશતકની કોઈ હસ્તલિખિત પ્રત અમે મેળવી શક્યા નહીં તેથી તેના પાઠભેદો લીધા વિના જે સ્થિતિમાં મુદ્રિત ગ્રંથ હતો તે મુજબ જ અમે તેને છપાવ્યો છે.

સમતાશતકની બે હસ્તલિખિત પ્રતિઓ અમે મેળવી શક્યા તેથી તે બન્નેને આંખ સામે રાખીને પાઠભેદો લીધા અને જે પાઠો અમારી દષ્ટિથી શુદ્ધ લાગ્યા તેને મૂળ ગ્રંથમાં સ્થાન આપી બાકીના પાઠોને પાદનોંધમાં ઉદ્ક્રિત કર્યા.

મુદ્રણ—

આ ગ્રંથના મુદ્રણના બે પ્રયાસો થયાનું જાણવામાં છે. પ્રથમ પ્રયાસ, જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગ તરફથી સન ૧૯૦૭માં થયો કે જેનો ઉલ્લેખ આગળ કરી ગયા છીએ તે, અને બીજો પ્રયાસ એ. એમ. એન્ડ કો. મુંબઈ તરફથી સન ૧૯૧૮માં થયાનું જિનરત્નકોષમાં નોંધાયું છે. (આ બીજા પ્રયાસવાળી પુસ્તિકા અમારા જોવામાં આવી નથી.) આ સિવાયનો કોઈ અન્ય પ્રયાસ મુદ્રણ અંગે થયાનું અમારા ખ્યાલમાં નથી.

રચયિતા—

સામ્યશતકના કર્તા ચાંદ્રકુલીન આચાર્ય શ્રીઅભયદેવ-

ઝાગણીસ

સૂરિના શિષ્યના શિષ્ય આચાર્ય શ્રીવિજયસિંહસૂરિ છે. તેમનો સત્તાકાલ ખારમી શતાબ્દીનો ઉત્તરાર્ધ તેમ જ તેરમી શતાબ્દીનો પૂર્વાર્ધ છે. તેમની પાટ પરંપરા આ પ્રમાણે છે. (પ્રસ્તુત અભયદેવસૂરિ તે નવાંગીવૃત્તિકાર અભયદેવસૂરિથી જુદા છે)

આચાર્ય શ્રીવીરસૂરિ, તેમના આ. ધીવર્ધમાનસૂરિ તેમના આ. શ્રીરામસૂરિ, તેમના આ. શ્રીચંદ્રસૂરિ, તેમના આ. શ્રીદેવસૂરિ, તેમના આ. શ્રીઅભયદેવસૂરિ, તેમના આ. શ્રીધનેશ્વરસૂરિ, તેમના આ. શ્રીવિજયસિંહસૂરિ.

રચનાઓ—

આ. શ્રીવિજયસિંહસૂરિએ નિમ્નોક્ત રચનાઓ કર્યાનું નોંધાયું છે (૧) સામ્યશતક (૨) સુજનભાવના (૩) જંબૂદીવસમાસની વિનેયજનહિતા વૃત્તિ. ઉપરાંત કવિવર ધીઆસક કૃત વિવેકમંજરીને શુદ્ધ કરવાનું કાર્ય પણ એમણે જ કર્યું છે.*

વિષય—

ગ્રંથનો વિષય સમભાવ આત્મામાં કેળવવો તે છે. રાગ અને દ્વેષના પ્રસંગોમાં પૂર્ણ માધ્યસ્થ્ય, વિષયોની હેયતા, રાગાદિકના કટુક ફલો વગેરેનું વર્ણન એ મુખ્ય છે. ગ્રંથ ૧૦૬ શ્લોક પ્રમાણ, સરસ, પ્રવાહીશૈલીમાં, અનુબંધુલ્ છંદમાં રચાયેલો છે. શ્લોક ૧૦૫ તથા ૧૦૬ શાહ્લવિકીડિત છંદમાં છે.

સમતાશતક—

આ ગ્રંથના રચયિતા ન્યાયવિશારદ ન્યાયાચાર્ય મહો-

* જુઓ જૈનપરંપરાનો ઇતિહાસ ભાગ-૨, પૃ-૫.

પાઠ્યાય શ્રી યશોવિજયજી છે, તેમનો પરિચય આપવાની કોઈ જરૂર નથી. તેમણે સામ્યશતકનો ગુજરાતી ભાષામાં પદ્યરૂપે ઉદ્ધાર કરી સમતાશતક રચ્યું છે અને તે મુનિ હેમવિજયજીના માટે રચ્યાનું પોતે જ જણાવે છે. તેમણે સામ્યશતકના કયા શ્લોક સામે સમતાશતકનો કયો ડુહો રચ્યો છે તેનું કોષ્ટક અમે આ ગ્રંથમાંજ પરિશિષ્ટ-૧ માં આપેલ છે. વાચકોને તે ત્યાંથી જોવા લલામણુ છે.

આ ગ્રંથનો સ્વાધ્યાય કરનારા મહાનુભાવોને તે તે શ્લોક શોધવામાં અનુકૂળતા રહે તે માટે શ્લોકોની વર્ણક્રમે સૂચી પણુ અમે પરિશિષ્ટ-૨માં આપેલ છે.

આ ઉભયગ્રંથોને, તેના અનુવાદ સાથે અહીં પ્રકાશિત કરવા પાછળ એક જ ઉદ્દેશ આશય છે કે પૂર્વાચાર્યો પ્રણીત આ ગ્રંથોના વાચનથી ભવ્યાત્માઓ કષાયોના દુઃખદાયીપણાને સમજી, તેનાથી દૂર રહેવા માટે સજગ બને અને પ્રાન્તે કષાયોની કલુષિતતા ટાળી, સમભાવની આત્મામાં પ્રતિષ્ઠા કરી, શાશ્વત-સુખના સ્વામી બને.

પ્રસ્તુત ગ્રંથના સંપાદનમાં તથા અનુવાદ કરવામાં અમારાથી શ્રીજિનાજ્ઞા વિરુદ્ધ કંઈ પણ લખાયું હોય તો તેનો મિચ્છામિ દુઃકંડં દઈએ છીએ.

પૌષ સુદ ૫, બુધવાર
વિ. સં. ૨૦૨૮
તા. ૨૨-૧૨-૨૦૧૧

લી૦ સેવક,
સુબોધચંદ્ર નાનાલાલ શાહ
મંત્રી, જૈન સાહિત્ય વિકાસ મંડળ

श्री विजयसिंहसूरिविरचित
साम्यशतक (सानुवाद)

तथा

न्यायविशारद, न्यायाचार्य, महोपाध्याय

श्री यशोविजयजी विरचित—

समताशतक (सार्थ)

श्रीविजयसिंहसूरिविरचितम्

साम्यशतकम्

(अनुष्टुप्)

अहङ्कारादिरहितं निश्छन्नसमताऽऽस्पदम् ।

आद्यमप्युत्तमं कञ्चित् पुरुषं प्रणिदधमहे ॥ १ ॥

श्रीविजयसिंहसूरिविरचित

साम्यशतकम् ।

अनुवाद

ने डोष पुरुष (योगीपुंगव) —

(१) अहङ्कारादि (दोषो) थी रहित होय,

(२) निर्व्याज समतानुं निवासस्थान होय,

(३) सर्वथी प्रथम (होवा छतां) सर्वथी श्रेष्ठ होय,

तेमनुं अमे (अथना आरंभमां) ध्यान करीजे

छीजे. ॥ १ ॥

#उन्मनीभूयमास्थाय निर्मायसमतावशात्* ।

जयन्ति योगिनः शश्वदङ्गीकृतशिवश्रियः ॥ २ ॥

निष्प्रपञ्च-सहज-अकृत्रिम समत्वना कारणे उन्मनीभावने
प्राप्त करीने जेभण्णे सहाकाल भाटे भोक्षलक्ष्मी प्राप्त करी
छे जेवा येगीपुंगवो जयवता वर्ते छे. ॥ २ ॥

* उन्मनीभावना पर्यायो नीये मुज्जम प्राप्त थाय छे:—

^१राजयोगः ^२समाधिश्च, ^३उन्मनी च ^४मनोन्मनी ।

^५अमरत्वं ^६लयस्तत्त्वं, ^७शून्याशून्यं ^८परं ^९पदम् ॥ ३ ॥

^{१०}अमनस्कं ^{११}तथाऽद्वैतं, ^{१२}निरालम्बं ^{१३}निरञ्जनम् ।

^{१४}जीवन्मुक्तिश्च ^{१५}सहजा, ^{१६}तुर्या चेत्येकवाचकाः ॥ ४ ॥

—हृदयोगप्रदीपिका, अतुर्थ उपदेश.

*समताना पर्यायो नीये मुज्जम प्राप्त थाय छे:—

^१माध्यस्थ्यं ^२समतोपेक्षा ^३वैराग्यं ^४साम्यमस्पृहा ।

^७वैतृष्ण्यं ^८परमा शान्तिरित्येकोऽर्थोऽभिधीयते ॥ ५० ॥ १३९ ॥

—तत्त्वानुशासन, अतुर्थ अध्याय, श्लो. ५०

औदासीन्यक्रमस्थेन भोगिनां योगिनामयम् ।

आनन्दः कोऽपि जयतात् कैवल्यप्रतिहस्तकः ॥३॥

औदासीન્યના ક્રમથી* ઉત્પન્ન થયેલ સમતારસને ભોગવત યોગીઓનો આ અપૂર્વ કોટિનો આનંદ જયવંત વર્તો કે જે કૈવલ્યનો સાક્ષીભૂત છે. ॥ ૩ ॥

* ઔદાસીન્યક્રમ નીચે પ્રમાણે છે:—

આત્મામાં સામ્ય વડે નિર્મલતા થતાંની સાથે જ પરમાત્મ સ્વરૂપનો સ્પષ્ટ પ્રતિભાસ થાય છે.

તે નિર્મલતા તો કપાય ચતુષ્ટયના દરેકના જે ચાર ચાર પ્રકારો- અનંતાનુષંઘી, અપ્રત્યાખ્યાની, પ્રત્યાખ્યાની અને સંન્વલન-તેના ક્ષયના ક્રમથી થાય છે. તેથી આત્માની શુદ્ધિ કરનારું સામ્ય વધુ ને વધુ શુદ્ધ થાય છે.

સામ્યશુદ્ધિના ક્રમ વડે સમ્યક્ત્વ, જ્ઞાન, ચારિત્ર, તપ, વીર્ય અને ઉપયોગ-એ છ કે જે જીવમાત્રના ગુણો છે, તેમાં થતી વિશુદ્ધિથી આત્માને તે પરમાત્માને વધુ અને વધુ સ્પષ્ટ થતા જાય છે.

મોહના સર્વથા ક્ષયથી સામ્ય સર્વથા શુદ્ધ થતાં જ સયોગી કૈવલીરૂપ સર્વ શુદ્ધાત્માને આ પરમાત્મા સર્વ રીતે સ્પષ્ટ થાય છે.

—યોગસાર, પ્રથમ પ્રસ્તાવ, શ્લો. ૪-૭

સામ્યપીયૂવપાથોઘિસ્નાનનિર્વાણચેતસામ્ ।

યોગિનામાત્મસંવેદ્યમહિમા જયતાહ્લયઃ ॥ ૪ ॥

સામ્યરૂપી અમૃતના સમુદ્રમાં સ્નાન કરવાથી જેમનાં ચિત્ત શાન્ત થઈ ગયાં છે એવા યોગીઓ (જ) પેટે જેના મહિમાનું સંવેદન કરી શકે છે, તેવો લય જય પામે. ૪.

આસ્તામયં લયઃ શ્રેયાન્ કલાસુ સકલાસ્વપિ ।

નિષ્કલે કિલ યોગેઽપિ સ એવ બ્રહ્મસંવિદે ॥ ૫ ॥

આ લય સઘળી ય કલાઓમાં કલ્યાણકારી (શ્રેષ્ઠ) છે એ વાત તો બાબુએ રાખીએ પણ નિષ્કલ યોગમાં (ઉન્મતા અવસ્થામાં) પણ તે લય જ બ્રહ્મજ્ઞાન માટે થાય છે. ૫.

નિત્યાનન્દસુધારશ્મેરમનસ્કકલાઽમલા ।

અમૃતસ્યાદિમં વીજ-મનપાયા જયત્યસૌ ॥ ૬ ॥

સદાનંદરૂપી ચન્દ્રની નિર્મળ એવી અમનસ્કકલા (ચિંતાના અભાવથી જાણે મન નાશ પામ્યું હોય તેવી અવસ્થા) તે અમૃતનું પ્રથમ બીજ છે અને તેનો કદી નાશ થતો નથી. અથવા તો,

અમૃતનું પ્રથમ બીજ અને જેનો કદી નાશ થતો નથી એવી સદાનંદરૂપી ચન્દ્રમાની નિર્મળ એવી આ અમનસ્ક કલા જય પામે છે. ૬.

यः कश्चित्तु लयः साम्ये मनागाविरभून्मम ।
तमाशु वचसां पात्रं विधातुं यतते मतिः ॥ ७ ॥

मने सभभावमां जे क'ं थोडो पणु लय प्रगट थयो ते लयने जलनीथी वचनमां मूकवा भारी शुद्धि प्रयत्न करे छे. ७.

अष्टाङ्गस्यापि योगस्य रहस्यमिदमुच्यते ।
यदंग विषयासङ्गत्यागान्माध्यस्थ्यसेवनम् ॥ ८ ॥

(हे मुनि!) आठ अंगवाणा जेवा पणु योगनुं रहस्य आ जे छे के विषयेनी आसक्ति संपूर्ण पणु त्यजने सर्वत्र मध्यस्थतानुं सेवन करवुं ८.

રાગદ્વેષપરિત્યાગાદ્વિષયેષ્વેષુ વર્તનમ્ ।

ઔદાસીન્યમિતિ પ્રાહુરમૃતાય રસાન્નમ્ ॥ ૯ ॥

આ પાંચે ય ઇન્દ્રિયોના વિષયોમાં રાગ અને દ્વેષનો ત્યાગ કરીને પ્રવૃત્તિ કરવી તે ઔદાસીન્ય કહેવાય છે અને તે ઔદાસીન્ય, અમૃત-મોક્ષ માટે રસાન્નરૂપ ઔષધિ છે. * ૯.

તસ્યાનઘમહો વીજં નિર્મમત્વં સ્મરન્તિ યત્ ।

તદ્યોગી વિદધીતાશુ તત્રાદરપરં મનઃ ॥ ૧૦ ॥

અહો ! તે ઔદાસીન્યનું અવંધ્યળીજ નિર્મમતા છે તેથી યોગીએ શીઘ્ર તેમાં જ આદરવાળું ચિત્ત રાખવું જોઈએ. ૧૦.

* દા૩ હળદરનો કાઠો કરી તેમાંથી રસાન્ન અથવા રસવતી બનાવવામાં આવે છે. તે નેત્રવિકાર તથા પ્રજ્વલોપનો નાશ કરે છે.

—આયર્ષિલિપિઃ પૃ. ૨૬૩

સરખાવો—

મોહાચ્છાદિતનેત્રાણામાત્મરૂપમપશ્યતામ્ ।

દિવ્યાંજનશલાકેવ સમતા દોષનાશકૃત્ ॥ ૧૧ ॥

—અધ્યાત્મસાર, અધિકાર ૯, પૃ. ૨૦૬

વિદ્યાય વિષયગ્રામમાત્મારામમના ભવન્ ।

નિર્મમત્વસુસ્વાસ્વાદાન્મોદતે યોગિપુઙ્ગયઃ ॥ ૧૧ ॥

વિષયોના સમૂહને છોડીને આત્મામાં રમણ કરતું છે મન જેનું એવો યોગીપુંગવ મમતાના અભાવરૂપી સુખના આસ્વાદથી આનંદ અનુભવે છે. ૧૧.

ચેડનિશં સમતામુદ્રાં વિષયેષુ નિયુજ્જતે ।

કરણૈશ્ચર્યધુર્યાસ્તે યોગિનો હિ નિયોગિનઃ ॥ ૧૨ ॥

જેઓ હંમેશાં વિષયોમાં સમભાવરૂપી મુદ્રાને યોજે છે તે ઇન્દ્રિયોનું સ્વામીપણું કરવામાં આગેવાન યોગીઓ જ અરેખરા અધિકારીઓ છે. ૧૨.

મમત્વવાસના નિત્યસુખનિર્વાસનાનકઃ ।

નિર્મમત્વં તુ કૈવલ્યદર્શનપ્રતિભૂઃ પમ્ ॥ ૧૩ ॥

મમતાની વાસના તે નિત્યસુખને દેશવટો દેનારો-સ્વાના કરનારો-પટહ છે. પરંતુ મમતાનો ત્યાગ તો કેવલદર્શનનો સાક્ષી છે. ૧૩.

મુખ્યમિષ્વંગ એવાયં તૃષ્ણાજ્વરભરાવહઃ ।
નિર્મમત્વૌષધં તત્ર વિનિયુક્તિત યોગવિત્ ॥ ૧૪ ॥

દુનિયામાં આ ગાઠ રાગ (મમતા) જ તૃષ્ણારૂપી જ્વરના સમૂહને લાવનાર છે અને તેથી યોગીપુરુષે તેને વિષે નિર્મમતારૂપી ઔષધનો પ્રયોગ કરવો જોઈએ. ૧૪.

પર્યવસ્યતિ સર્વસ્ય તારતમ્યમહો ! ક્વચિત્ ।
નિર્મમત્વમતઃ સાધુ કૈવલ્યોપરિ નિષ્ઠિતમ્ ॥ ૧૫ ॥

સર્વ વસ્તુઓનું તારતમ્ય કયાંક ને કયાંક તે વિરામ પામે જ છે પણ આશ્ચર્યની વાત છે કે સુંદર એવું નિર્મમત્વ તે કેવલજ્ઞાનથી પણ ઉપર રહેલું છે. (કૈવલ્ય વખતે પણ કાયમ રહે છે, માટે તે જ શ્રેષ્ઠ છે.) ૧૫.

મમત્વવિષમૂર્છાલમાન્તરં તત્ત્વમુચ્ચકૈઃ ।
તદ્વૈરાગ્યસુધાસેકાચ્ચેતયન્તે હિ યોગિનઃ ॥ ૧૬ ॥

મમત્વરૂપી વિષથી અત્યંત મૂર્ચ્છિત બની ગયેલા આંતર (આત્મ) તત્ત્વને યોગીઓ વૈરાગ્યરૂપી સુધાના સિંચનથી સચેતન-શુભંત કરે છે. ૧૬.

વિરાગો વિષયેષ્વેષુ પરશુર્ભવકાનને ।

સમૂલકાષં-ઠ્ઠિત-મમતા-વહ્નિરુલ્લભગઃ ॥ ૧૭ ॥

આ વિષયોમાં વિરાગ તે સંસારરૂપી વનનેા ઉચ્છેદ કરનારો એવો ઉદભવ્ય (કઠોર) તીક્ષ્ણ કુહાડો છે કે જે મમતા-રૂપી વહ્નિને મૂળ સાથે ઉખાડી નાંખે છે. ૧૭.

શરીરકેઽપિ દુઃસ્વાય મોહમાધાય તત્પરાઃ ।

કિલિચ્યન્તે જન્તવો હન્ત ! દુસ્તરા ભવવાસના ॥૧૮॥

શરીરમાં પણ મોહ રાખીને દુઃખ માટે તત્પર થયેલા પ્રાણીઓ કલેશ પામે છે. ખરેખર ! ખેદની વાત છે કે સંસારની વાસના દુસ્તર (દુઃખે કરીને પાર પમાય તેવી) છે. ૧૮.

અહો ! મોહસ્ય માહાત્મ્યં વિદ્વત્સ્વપિ વિજૃમ્ભતે ।

અહઙ્કારભવાત્તેષાં યદન્ધઙ્કરણં શ્રુતમ્ ॥ ૧૯ ॥

અહો ! મોહતું માહાત્મ્ય જ્ઞાનીઓમાં પણ સ્કુરાયમાન થાય છે-વિસ્તાર પામે છે. અહંકારની ઉત્પત્તિથી તેમને જ્ઞાન (પણ) અંધ કરનારું બને છે. ૧૯.

શ્રુતસ્ય વ્યપદેશેન વિવર્ત્તસ્તમસામસૌ ।

અન્તઃ સન્તમસઃ સ્ફાતિર્યસ્મિન્નુદયમિયુષિ ॥ ૨૦ ॥

જે (જ્ઞાન) ઉદય પામતાં આત્મામાં અંધકારનો વિસ્તાર થાય તે વાસ્તવિક જ્ઞાન નથી પણ જ્ઞાનના બકાને અંધકારનો સમૂહ છે. ૨૦.

કેષાશ્ચિત્કલ્પતે મોહાદ્ વ્યાવભાષીકૃતે શ્રુતમ્ ।

પયોઽષિ સ્વલુ મન્દાનાં સન્નિપાતાય જાયતે ॥ ૨૧ ॥

અતિશય ખિમારને દૂધ પણ સન્નિપાત માટે થાય તેમ મોહના યોગે કેટલાકને અરેઅર! જ્ઞાન પણ વિશેષ પ્રકારે વિવાદ કરવા માટે જ થાય છે. ૨૧.

મમત્વપઙ્કં નિઃશઙ્કં પરિમાર્ષ્ટું સમન્તતઃ ।

વૈરાગ્યવારિલહરીપરીરમ્ભપરો ભવ ॥ ૨૨ ॥

મમત્વરૂપી પંકતું સંપૂર્ણપણે પરિમાર્જન કરવા-સાફ કરી નાખવા માટે તું નિઃશંકપણે વૈરાગ્યરૂપી લહરીઓનો આશ્રય કરવા તત્પર બન. ૨૨.

રાગોરગવિષજ્વાલાવલીઢદગ્ધચેતનઃ ।

ન ક્ષિશ્ચિચેતતિ સ્પષ્ટં વિવેકવિકલઃ પુમાન્ ॥૨૩॥

રાગરૂપી સર્પના ઝેરની જ્વાલાએ જેની ચેતનાને સંપૂર્ણ-
પણે બાળી નાંખી છે એવો પુરુષ વિવેકવિકલ થાય છે અને
તે કંઈ જ સમજી શકતો નથી. ૨૩.

તદ્વિવેકસુધામ્બોધૌ સ્નાયં સ્નાયમનામયઃ ।

વિનયસ્વ સ્વયં રાગમુજંગમમહાવિપમ્ ॥ ૨૪ ॥

તેથી વિવેકરૂપી અમૃતના સમુદ્રમાં સ્નાન કરી કરીને
નિરોગી બની તું પોતે જ રાગરૂપી સર્પના મહાવિષને દૂર કર. ૨૪.

બહિરન્તર્વસ્તુતત્ત્વં પ્રથયન્તમનશ્ચરમ્ ।

વિવેકમેકં કલયેત્તાર્તીયીકં વિલોચનમ્ ॥ ૨૫ ॥

વિવેકની ગણના બહારની અને અંદરની વસ્તુઓના
તત્ત્વને દર્શાવનાર અને કદી નાશ નહિ પામનાર એવા એક
ત્રીજા લોચન તરીકે કરવી જોઈએ. ૨૫.

उद्दामक्रममाबिभ्रद् द्वेषदन्तावलो बलात् ।

धर्मराममयं भिन्दन्नियम्यो जितकर्मभिः ॥ २६ ॥

જેમણે કર્મોને છુટ્યા છે તેવા પુરુષોએ ઉદ્ધતપણે પગલાં ભરતા અને ધર્મરૂપી અગીયાને વેરણુછેરણુ કરતા આ દ્વેષરૂપી હાથીને અળથી કબજે રાખવો જોઈએ. ૨૬.

सैष द्वेषशिखी ज्वालाजटालस्तापयन्मनः ।

निर्वाप्यः प्रशमोद्दामपुष्करावर्त्तसेकतः ॥ २७ ॥

જવાલાઓથી વ્યાપ્ત અને મનને તપાવતા આ દ્વેષ-રૂપી અગ્નિને સમરૂપી ઉચ્ચ પુષ્કરાવર્ત (મેઘ)ના સિંચનથી ઊંઝાવી નાખવો જોઈએ. ૨૭.

वश्या वेश्येव कस्य स्याद्वासना भवसंभवा ।

विद्वांसोऽपि वशे यस्याः कृत्रिमैः किलकिंचितै ॥२८॥

અનાવટી હાવલાવોથી વિદ્વાનો પણ જેને વશ થઈ જાય છે એવી સંસારની વાસના વેશ્યાની માફક કોને વશ થાય ? ૨૮.

યાવજ્ઞાગર્તિ સમ્મોહહેતુઃ સંસારવાસના ।

નિર્મમત્વકૃતે તાવત્ કુતસ્ત્યા જન્મિનાં રુચિઃ ॥૨૯॥

જ્યાં સુધી પ્રાણીઓને મોહના હેતુમૂલક સંસારની વાસના જાગતી હોય છે ત્યાં સુધી નિર્મમતા માટેની રુચિ ક્યાંથી પ્રગટે? ૨૯.

દોષત્રયમયઃ સૈષ સંસ્કારો વિષમજ્વરઃ ।

મેદુરીભૂયતે યેન કષાયક્રવાથયોગતઃ ॥ ૩૦ ॥

તે આ વાસનાને સંસ્કાર ત્રિદોષથી વ્યાપ્ત વિષમ જ્વર છે જે કષાયરૂપી ક્રવાથના યોગે (તેના પાનથી) પરિપુષ્ટ થાય છે-વૃદ્ધિ પામે છે. ૩૦.

તત્કષાયાનિમાન્છેત્તુમીશ્વરીમવિનશ્વરીમ્ ।

પાવનાં વાસનામેનામાત્મસાત્કુરુત દ્રુતમ્ ॥ ૩૧ ॥

તેથી આ કષાયોને છેદી નાખવા માટે સમર્થ અને કઠી નાશ ન પામનારી આ પવિત્ર વાસનાને (પછીના શ્લોકમાં દર્શાવનારી) જલદી પોતાને આધીન કરો. ૩૧.

સ્પષ્ટં દુષ્ટજ્વરઃ ક્રોધશ્ચૈતન્યં દલયન્નયમ્ ।

સુનિગ્રાહ્યઃ પ્રયુજ્યાશુ સિદ્ધૌષધિમિમાં ક્ષમામ્ ॥૩૨॥

ચેતનાને વિલુપ્ત કરતો આ ક્રોધ તો સ્પષ્ટપણે દુષ્ટ જ્વર છે. તેને ક્ષમારૂપી સિદ્ધ ઔષધિના પ્રયોગ દ્વારા જલદી કબજે કરવો જોઈએ. ૩૨.

આત્મનઃ સતતસ્મેરસદાનન્દમયં વપુઃ ।

સ્ફુરલ્લૂકાનિલસ્ફાતિઃ (સ્ફુરદુલ્કાનલસ્ફાતિઃ)

કોપોઽયં ગ્લપયત્યહો ॥ ૩૩ ॥

આશ્ચર્યની વાત છે કે આ ક્રોધ કે જે પ્રજ્વલિત જ્વાલા-ઓના સમૂહથી સ્ફુરાયમાન છે તે નિરંતર વિકસિત (વિકાસ પામેલ) અને સદા આનંદરૂપ દેહને ગાળી નાંખે છે. ૩૩.

વ્યવસ્થાપ્ય સમુન્મીલદહિંસાવહ્નિમખ્ણપે ।

નિર્વાપય તદાત્માનં ક્ષમાશ્રીચંદનદ્રવૈઃ ॥ ૩૪ ॥

તેથી આત્માને, વિકાસ પામતી (પ્રકુલ્લિત એવી) અહિંસા-રૂપી વહ્નિના મંડપમાં સ્થાપન કરીને ક્ષમારૂપી ચંદનના રસોથી તું શાન્તિ પમાડ. ૩૪.

ક્રોધયોધઃ કથઙ્કાર-મહઙ્કારં કરોત્યયમ્ ।

લીલયૈવ પરાજિગ્યે ક્ષમયા રામયાપિ ચ (યઃ) ॥૩૫॥

આ ક્રોધરૂપી સુભટ કે જેને સ્ત્રી એવી પણ ક્ષમાએ લીલા-
પૂર્વક જ પરાજિત કરી દીધો છે તે કેવી રીતે અહંકાર-અભિ-
માન કરતો હશે ? ૩૫.

ભર્તુઃ શમસ્ય લલિતૈર્વિભ્રતી પ્રીતિસમ્યદમ્ ।

નિત્યં પતિવ્રતાવૃત્તં ક્ષાન્તિરેષા નિષેવતે ॥ ૩૬ ॥

પોતાના હાવભાવોથી પોતાના શમરૂપી પતિની પ્રીતિરૂપી
સંપત્તિને ધારણ કરતી એવી આ ક્ષમા હંમેશાં પતિવ્રતાના
આચારને સેવે છે. ૩૬.

કારણાનુગતં કાર્યમિતિ નિશ્ચિનુ માનસ ! ।

નિરાયાસા સુખં સૂતે યન્નિઃકલેશમસૌ ક્ષમા ॥૩૭॥

હે મન ! 'કારણને અનુરૂપ કાર્ય' હોય છે' એ વાતનો
તું નિશ્ચય રાખ. તેથી આ અનાયાસ-કષ્ટ વિનાની ક્ષમા ક્લેશ
વગરના સુખને ઉત્પન્ન કરે છે (એમ જાણ.) ૩૭.

અસ્વર્વર્ગવૈશૈલાગ્રશ્રૃંગાદુદ્ધરકન્ધરઃ ।

પશ્યન્નહંચુરાશ્ચર્યં, ગુરૂનપિ ન પશ્યતિ ॥ ૩૮ ॥

મોટા ગર્વ-અહંકારરૂપી પર્વતના ઉંચા શિખર પરથી ઉંચી ડોક ઠરીને જોતો અહંકારી પુરુષ આશ્ચર્યની વાત છે કે ગુરુજનોને પણ જોઈ શકતો નથી. ૩૮.

ઉચ્ચૈસ્તરમહઙ્કારનગોત્સઙ્ગમસૌ શ્રિતઃ ।

યુક્તમેવ ગુરૂન્માની મન્યતે યલ્લઘીયસઃ ॥ ૩૯ ॥

અતિશય ઉંચા અહંકારરૂપી પર્વતના ખોળામાં રહેલો આ માની પુરુષ ગુરુઓને પણ જે લઘુ-તુરછ માને છે તે યુક્ત જ છે.* ૩૯.

તિરયન્નુજ્જ્વલાલોકમભ્યુન્નતશિરાઃ પુરઃ ।

નિરુણદ્ધિ સુખાધાનં, માનો વિષમપર્વતઃ ॥ ૪૦ ॥

માન એ સન્મુખ રહેલા ઉજ્જ્વલ પ્રકાશને ઢાંકતો, અતિશય ઉંચા શિખરવાળો વિકટ પર્વત છે કે જે સુખના આગમનને રોકે છે. ૪૦.

* કારણ કે માની પુરુષ પર્વતના શિખર ઉપર ચઢેલો છે જ્યારે ગુરુજનો તે પર્વતની નીચે રહેલા છે એટલે પર્વત ઉપર રહેલાને નીચે રહેલા માણસો લઘુ સ્વરૂપમાં દેખાય તે વાસ્તવિક જ છે.

મૃદુત્વભિદુરોઘોગાદેનં માનમહીધરમ્ ।

ભિત્ત્વા વિધેહિં હે સ્વાન્ત ! પ્રગુણાં સુસ્વર્તિનીમ્ ॥૪૧॥

હે ચિત્ત ! તું આ માનરૂપી પર્વતને નમ્રતારૂપી વજ્રના ઉપયોગથી લેદીને સરલ એવો સુખનો માર્ગ બનાવ. ૪૧.

ચિત્રમમ્મોજિની(દલ)ક્રોમલં કિલ માર્દવમ્ ।

વજ્રસારમહઙ્કારપર્વતં સર્વતઃ સ્યતિ ॥ ૪૨ ॥

કમલિની (ના પત્ર) જેવી ક્રોમલ મૃદુતા-નમ્રતા વજ્ર જેવા અહંકારરૂપી પર્વતને ચારે તરફથી તોડી નાખે છે, આ ખરે-ખર આશ્ચર્ય છે ! ૪૨.

અસ્મિન્ સંસારકાન્તારે, સ્મેરમાયાલતાગૃહે ।

અશ્રાન્તં શેરતે હન્ત !, પુમાંસો હૃતચેતસઃ ॥ ૪૩ ॥

જેમનું ચિત્ત હણાઈ ગયું છે એવા પ્રાણીઓ આ સંસારરૂપી જંગલમાં (રહેલી) વિકસિત એવી માયારૂપી લતાના ઘરમાં નિરાંતે સૂઈ રહે છે, તે ખેદની વાત છે. ૪૩.

માયાવહ્લીવિતાનોડ્યં, રુદ્રબ્રહ્માણ્ડમણ્ડપઃ ।
વિધત્તે કામપિચ્છાયાં, પુંસાં સન્તાપદીપનીમ્ ॥ ૪૪ ॥

જેણે બ્રહ્માંડરૂપી મંડપને ઠાંકી દીધો છે એવો આ માયારૂપી વહિલનો અંદરવો કોઈ એવા પ્રકારની છાયા કરે છે કે જે પ્રાણીઓના સંતાપને ઉત્તેજિત કરે છે. ૪૪.

સૂત્રયન્તી ગતિં જિહ્વાં, માર્દવં વિભ્રતી વહિઃ ।
અજસ્રં સર્પિણીવેયં, માયા દન્દશ્યતે જગત્ ॥ ૪૫ ॥

જે વક્રગતિને ધારણ કરતી અને બહારથી કોમલતાને દર્શાવતી સાપણીની માફક આ માયા નિરંતર જગતને ડસ્યા કરે છે. ૪૫.

પ્રણિધાય તતશ્ચેતસ્તન્નિરોધવિધિત્સયા ।
ઋજુતાં જાઙ્ગુલીમેતાં, શીતાંશુમહસં સ્મરેત્ ॥ ૪૬ ॥

તેથી તેનો નિરોધ કરવાની-તેને રોકવાની ઇચ્છાથી ચિત્તને સ્થિર રાખીને અન્દ્રસમાન કાન્તિવાળી આ સરળતારૂપી જાંગુલી વિધાનું સ્મરણ કરવું જોઈએ. ૪૬.

લોભદ્રુમમવષ્ટમ્ય, તૃણાવલ્લિરુદિત્વરી ।

આયાસકુસુમસ્ફીતા, દુઃસ્વૈરેષા ફલેગ્રહિઃ ॥ ૪૭ ॥

પ્રયાસરૂપી-ખેદરૂપી પુષ્પોથી વૃદ્ધિ પામેલી અને દુઃખો વડે ફલદાયક બનેલી આ તૃણારૂપી વેલડી લોભરૂપી વૃક્ષનો આશ્રય લઈને ઉપર વધતી જાય છે. ૪૭.

આશાઃ કુ(ઠ)વલયન્નુચ્ચૈસ્તમો યમાંસલયન્નમ્ ।

લોભઃ પુમર્થહંસાનાં, પ્રાવૃષેણ્યઘનાઘનઃ ॥ ૪૮ ॥

દિશાઓને અતિશય અસિત કરતો અને અંધકારને પુષ્ટ કરતો આ લોભ, પુરુષાર્થરૂપી હંસો માટે, તેમને ભગાડી મૂકવા માટે વર્ષાઋતુના ઘનઘોર મેઘ જેવો છે. ૪૮.

ક્ષમાભૃદપ્રિયઃ સાધુવૃત્તલક્ષ્મીવિનાકૃતઃ ।

મર્યાદામદયં લુમ્પન્ , લોભોઽમ્બુધિરયં નવઃ ॥ ૪૯ ॥

આ લોભરૂપી સમુદ્ર કોઈ નવી જાતનો સમુદ્ર છે. તે ક્ષમાધારીઓને (મુનિઓને) અપ્રિય છે-બીજે પક્ષે પર્વતોને અપ્રિય છે, સુંદર આચારરૂપી લક્ષ્મી વિનાનો છે અને નિર્દયરીતે મર્યાદાનો લોપ કરનારો છે. (સામાન્યતયા સમુદ્ર પર્વતોને પ્રિય હોય છે, લક્ષ્મીસહિત હોય છે અને મર્યાદાયુક્ત હોય છે. ૪૯.

લવણોદન્વતો યઃ સ્યાદગાઘબોધને વિભુઃ ।

અલમ્ભવિષ્ણુઃ સોઽપ્યસ્ય, નૈવ વૈભવસંવિદે ॥ ૫૦ ॥

જે (મનુષ્ય) લવણસમુદ્રની ગંભીરતા જાણવા સમર્થ છે તે પણ આના (લોભ સમુદ્રના) વૈભવને જાણવા માટે સમર્થ નથી. ૫૦.

સમન્તાત્તસ્ય શોષાય સ્વસ્થીકૃતજલાશયમ્ ।

ઈમં માનસસન્તોષમગસ્તિં શ્રય સત્વરમ્ ॥ ૫૧ ॥

તે લોભરૂપી સમુદ્રનું સંપૂર્ણપણે શોષણ કરવા માટે સ્વસ્થ કરી નાખ્યા છે જડ આશયોને જેણે એવા આ મનઃસંતોષરૂપી અગસ્તિનેા તું સત્વર આશ્રય કર. ૫૧.

યસ્મૈ સમીહસે સ્વાન્ત !, વૈભવં ભવસમ્ભવમ્ ।

અનીહયૈવ તદ્વચ્યમવચ્યં શ્રય તં (તત્) સુખમ્ ॥૫૨॥

હે હૃદય ! જે સુખ માટે સાંસારિક વૈભવને તું ઈચ્છી રહ્યો છે તે સુખ સૃષ્ટાના અભાવથી જ આધીન થનાર છે માટે તું અવશ્ય (તે સંતોષ સુખનેા) આશ્રય કર. ૫૨.

અજિતૈરિન્દ્રિયૈરેષ, કષાયવિજયઃ કુતઃ ।

તદેતાનિ જયેદ્યોગી, વૈરાગ્યસ્થેમકર્મભિઃ ॥૫૩॥

જ્યાં સુધી ઇન્દ્રિયો જિતાય નહીં ત્યાં સુધી આ કષાયનો વિજય કયાંથી થાય ? તેથી યોગી પુરુષે વૈરાગ્યને સ્થિર કરનારી ક્રિયાઓ દ્વારા (વૈરાગ્ય, સ્થિરતા આદિ ક્રિયાઓ દ્વારા) આ ઇન્દ્રિયોને જીતવી જોઈએ. ૫૩.

एतानि सौमनस्यस्य, द्विषन्ति महतामपि ।

स्वार्थसम्पत्तिनिष्ठानि, स्पर्धन्ते हन्त ! दुर्जनैः ॥ ५४ ॥

સ્વાર્થ સાધવામાં તત્પર આ ઇન્દ્રિયો મહાન પુરુષોના પણ સૌમનસ્યનો દ્રેષ કરે છે અને ખેડની વાત છે કે દુર્જનો સાથે સ્પર્ધા કરે છે. ૫૪.

यद्वामी पिशुनाः कुर्युरनार्य(र्नर्थ)मिह जन्मनि ।

इन्द्रियाणि तु दुर्वृत्तान्यमुत्रापि प्रकुर्वते ॥ ५५ ॥

અથવા તો આ પિશુનો (આડીયાઓ) આ જન્મમાં જ અનર્થ કરે છે જ્યારે દુષ્ટ આચરણવાળી ઇન્દ્રિયો તો પરલોકમાં પણ અનર્થ કરે છે. ૫૫.

મોગિનો દગ્વિપાઃ સ્પષ્ટં, દશા સ્પૃષ્ટં દહન્ત્યહો ! ।

સ્મૃત્યાપિ વિષયાઃ પાપા, દન્દહ્યન્તે ચ દેહિનઃ ॥૫૬॥

દષ્ટિવિષ સર્પો સ્પષ્ટ રીતે પોતે જોને દષ્ટિથી સ્પર્શ કરે છે તેને બાળે છે. જ્યારે આશ્ચર્યની વાત છે કે પાપી એવા વિષયો સ્મરણથી પણ (તેમનું સ્મરણ કરવા માત્રથી) પ્રાણી-એને વારંવાર બાળે છે. ૫૬.

વિષયેષ્વિન્દ્રિયગ્રામશ્ચેષ્ટમાનોઽસમજ્જસમ્ ।

નેતવ્યો વશ્યતાં પ્રાપ્ય, સામ્યમુદ્રાં મહીયસીમ્ ॥૫૭॥

વિષયોમાં અયોગ્ય રીતે ચેષ્ટા કરતા ઈન્દ્રિયોના સમૂહને અતિશય મોટી એવી સામ્યરૂપી મુદ્રા પ્રાપ્ત કરીને વશ કરવો જોઈએ. ૫૭.

યદામનન્તિ વિષયાન્, વિષસબ્રહ્મચારિણઃ ।

તદલીકમમી યસ્માદિહામુત્રાપિ દુઃખદાઃ ॥૫૮॥

વિષયોને વિષ સરખા જે કહેવાય છે તે જોડું છે. કારણ કે, આ વિષયો આ લોક અને પરલોકમાં પણ હુઃખ આપનાર છે. (જ્યારે વિષ તો માત્ર આ લોકમાં જ હુઃખ આપે છે.) ૫૮.

यदात्मन्येव निःक्लेशं, नेदीयोऽकृत्रिमं सुखम् ।
अमीभिः स्वार्थलाम्पट्यादिन्द्रियैस्तद्विवाध्यते ॥ ५९ ॥

જે સુખ આત્મામાં જ છે, નજીક છે, કલેશ વિનાનું છે, સ્વાભાવિક છે તે સુખને આ ઇન્દ્રિયો પોતે સ્વાર્થલંપટ હોવાથી રોકે છે. ૫૯.

अन्तरङ्गद्विषत्सैन्यनासीरैर्वीरकुञ्जरैः ।
क्षणदक्षैः श्रुतबलं, लीलयैव विलुप्यते ॥ ६० ॥

અંતરંગ શત્રુઓના સૈન્યની મોખરે ચાલનાર, વીરોમાં શ્રેષ્ઠ એવા ઇન્દ્રિયોરૂપી સુભટો વડે શ્રુતનું બલ લીલાપૂર્વક ક્ષણવારમાં નષ્ટ કરી નાખવામાં આવે છે. ૬૦

स्वैरचारीन्द्रियाश्चीयविशृङ्खलपदक्रमैः ।
विसृत्वरेण रजसा, तच्चदृष्टिर्विलीयते ॥ ६१ ॥

ઇચ્છાનુસાર ચાલતા ઇન્દ્રિયોરૂપી અશ્વોના આડાઅવળા પગલાંથી ફેલાતી રજવડે તત્તરૂપી દષ્ટિ લુપ્ત થાય છે. ૬૧.

इन्द्रियाण्येव पञ्चेषुर्विधाय किल सायकान् ।

जगत्त्रयजयी दत्ते, पदं वक्षसि विद्विषाम् ॥ ६२ ॥

ત્રણેય જગતને જીતનાર કામદેવ ખરેખર ઇન્દ્રિયોને જ બાણ બનાવીને શત્રુઓની છાતી પર પગ મૂકે છે. ૬૨.

वीरपञ्चतयीमेतामुरीकृत्य मनोभवः ।

उपैति सुभटश्रेणीसंख्यारेखां न पूरणीम् ॥ ६३ ॥

કામદેવને, આ પાંચ વીરોને અંગીકાર કર્યા પછી ખીજી પૂરક સુભટોની શ્રેણીની સંખ્યાની પરંપરાની જરૂરત રહેતી નથી. ૬૩.

अहो ! सङ्कल्पजन्मायं, विधाता नूतनः किल ।

क्लेशजं दुःखमप्येतद्धत्ते यस्तु सुखाख्यया ॥ ६४ ॥

આશ્ચર્યની વાત છે કે આ કામદેવ ખરેખર ! કોઈ નવા જ પ્રકારનો વિધાતા છે. કારણ કે, જે કલેશથી ઉત્પન્ન થતા દુઃખને પણ સુખના નામથી ઓળખાવે છે. ૬૪.

વિષમેષુરયં ધૂત્તચક્રશક્ત્વમર્હતિ ।

દુઃસ્વં સુખતયાડદર્શિં, ઘેન વિશ્વપ્રતારિણા ॥ ૬૫ ॥

આ કામદેવ ધૂતોના સમૂહમાં ઇન્દ્ર સમાન છે. કારણ કે, દુનિયાને ઠગનારા જેણે દુઃખને (પણ) સુખ તરીકે દર્શાવ્યું છે. ૬૫.

યસ્ય સામ્રાજ્યચિન્તાયાં, પ્રધાનં હન્ત ! યોષિતઃ ।

સોઽપિ સઙ્કલ્પભૂઃ સ્વસ્ય, કથં સ્થેમાનમીહતે ॥ ૬૬ ॥

જેહની વાત છે કે, પોતાના સામ્રાજ્યની ચિન્તામાં પ્રધાન તરીકે જેને સ્ત્રીઓ છે એવો પણ કામદેવ પોતાની સ્થિરતા કેવી રીતે-કયા પ્રકારે ઇચ્છતો હશે ? ૬૬.

દર્શયન્તિ સ્વલઘૈસ્તથ્યમપિ તાચ્ચિકમ્ ।

યા ઇન્દ્રજાલિકપ્રઘ્ઠાસ્તાઃ કિં વિશ્રમ્મભાજનમ્ ॥ ૬૭ ॥

જેઓ થોડા શબ્દોથી અવાસ્તવિકને પણ વાસ્તવિક તરીકે દર્શાવે છે તે ઇન્દ્રજાલિકોમાં મુખ્ય એવી સ્ત્રીઓ શું વિશ્વાસ-પાત્ર ગણાય ? ૬૭.

નિજલાલાવિલં લીઢે, યથા શ્વા શુભકકીકસમ્ ।
સ્વવાસનારસાજ્જન્તુર્વસ્તુભિઃ પ્રીયતે તથા ॥ ૬૮ ॥

જેમ કૂતરો પોતાની લાજથી વ્યામ એવા સૂકા હાડકાને
ચાટે છે (અને તેમાં સુખ માને છે) તેમ પ્રાણી પોતાની
વાસનાના રસથી-વાસનાના કારણે વસ્તુઓ વડે ખૂશ થાય છે. ૬૮

વિધાય કાયસંસ્કારમુદારઘુસૃણાદિભિઃ ।
આત્માનમાત્મનૈવાહો !, વશ્ચયન્તે જહાશયાઃ ॥ ૬૯ ॥

જડબુદ્ધિવાળા પુરુષો, ઉત્તમ એવા કેસર આદિ દ્રવ્યોથી
પોતાની કાયનો સંસ્કાર કરીને, આશ્ચર્યની વાત છે કે પોતાની
બંતે જ પોતાને ઠગે છે. ૬૯.

સ્વાન્તં વિજિત્ય દુર્દાન્તમિન્દ્રિયાણિ સુખં જયેત્ ।
તત્તુ તત્ત્વવિચારેણ, જેતવ્યમિતિ મે મતિઃ ॥ ૭૦ ॥

દુઃખે કરીને વશ કરી શકાય તેવા મનને પ્રથમ જીતવા-
થી જ પછી ઇન્દ્રિયો સુખથી જીતી શકાય છે અને તે મનને
તત્ત્વના વિચારથી જીતવું બેઠએ એમ મને લાગે છે. ૭૦.

सञ्चरिष्णुरसौ स्वैरं, विषयग्रामसीमसु ।

स्वान्तदन्ती वशं याति, वीतकर्मानुशासनात् ॥ ७१ ॥

વિષયરૂપી ગામના સીમાડાઓમાં ઇચ્છાનુસાર ફરવાના સ્વભાવવાળો આ મનરૂપી હાથી, જેમના કર્મો આલ્યા ગયા છે એવા, વીતરાગ ભગવાંતના અનુશાસનથી વશ થાય છે. ૭૧.

मनःपवनयोरैक्यं, मिथ्या योगविदो विदुः ।

बम्भ्रमीति यतः स्वैरमतीत्य पवनं मनः ॥ ७२ ॥

યોગના જાણકારો મન અને પવન એક છે એવું જે કહે તે ખોટું છે કારણ કે મન, પવનનું ઉદ્ભવકારક કરીને ઇચ્છાનુસાર પરિભ્રમણ કરે છે. ૭૨.

चक्षुष्यद्वेष्यतां भावेष्विन्द्रियैः स्वार्थतः कृताम् ।

आत्मन् स्वस्याभिमन्वानः, कथं नु मतिमान् भवान् ? ॥ ७३ ॥

હે આત્મન્ ! જગતના સર્વ પદાર્થોમાં ઇન્દ્રિયોએ સ્વાર્થથી કરેલી રમ્યતા-રાગબુદ્ધિ અને દ્વેષ્યતા-દ્વેષબુદ્ધિને પોતાની માનતો તું કેવી રીતે બુદ્ધિમાન ગણાય ? ૭૩.

અવધત્સે યથા મૂઢ !, લલનાલલિતે મનઃ
મૈત્ર્યાદિષુ તથા ઘેહિ, વિઘેહિ હિતમાત્મનઃ ॥ ૭૪ ॥

હે મૂઢ આત્મન્ ! જેવી રીતે તું સ્ત્રીઓના વિલાસમાં મનને એકાગ્ર કરે છે તેવી રીતે મૈત્રી આદિ ભાવનાઓમાં તેને સ્થાપન કર અને પોતાનું હિત કર. ૭૪.

આત્મન્યેવ હિ નેદિષ્ટે, નિરાયાસે સુખે સતિ ।
કિં તામ્યસિ બહિર્મૂઢ, સતૃષ્ણાયામિવૈળકઃ ॥ ૭૫ ॥

હે મૂઢ આત્મન્ ! આયાસ વિનાનું સુખ આત્મામાં જ નહીં હોવા છતાં જેમ હરણ મૃગતૃષ્ણા પાછળ દુઃખી થાય તેમ તું શા માટે બહાર (તેને મેળવવા) દુઃખી થાય છે ? ૭૫.

પ્રિયાપ્રિયવ્યવહૃતિર્વસ્તુનો વાસનાવશાત્ ।
અઙ્ગજત્વે સુતઃ પ્રેયાન્ , યૂકાલિક્ષમસમ્મતમ્ ॥ ૭૬ ॥

દોષપિણ વસ્તુ પ્રત્યે પ્રિય કે અપ્રિયનો વ્યવહાર તે કેવળ આપણા મનની વાસનાના કારણે જ છે. શરીરથી ઉત્પન્ન થયેલ પુત્ર પ્રિય લાગે છે જ્યારે તે જ શરીરથી ઉત્પન્ન થયેલ જૂ, લીખ વગેરે અપ્રિય લાગે છે. ૭૬.

इदं कृत्रिमकर्पूरकल्पं सङ्कल्पजं सुखम् ।
रज्जयत्यञ्जसा मुग्धान(ना)न्तरज्ञानदुःस्थितान् ॥ ७७ ॥

આ સંકલ્પથી ઉત્પન્ન થયેલું સુખ ખનાવટી કપૂરના જેવું છે કે જે આન્તરિક્ષ જ્ઞાન વિના દુઃખી ખનેલા મૂઠ-લોળા લોકોને તત્કાળ રાજી કરે છે. ૭૭.

ममत्वं माम ! भावेषु, वासनातो न वस्तुतः ।
औरसादपरत्रापि, पुत्रवात्सल्यमीक्ष्यते ॥ ७८ ॥

વત્સ ! જગતના પદાર્થોમાં મમત્વ તે કેવલ વાસનાથી જ છે પણ વસ્તુના યોગે નથી. પોતાના ઔરસ પુત્ર-સગા પુત્રથી અન્ય સ્થળોમાં પણ કાર્યવશાત્ પુત્રવાત્સલ્ય દેખાય છે. ૭૮.

वासनावेशवशतो, ममता न तु वास्तवी ।
गवाश्चादिनि विक्रीते, विलीनेयं कुतोऽन्यथा ॥ ७९ ॥

મમતા કેવળ વાસનાના આવેશના લીધે જ છે પરંતુ વાસ્તવિક નથી. જો તેમ ન હોય તો ગાય, ઘોડા વગેરે વેચી દીધા બાદ એ મમતા કેમ ચાલી જાય છે ? ૭૯.

વિશ્વં વિશ્વમિદં યત્ર, માયામયમુદાહૃતમ્ ।
અવકાશોઽપિ શોકસ્ય, કુતસ્તત્ર વિવેકિનામ્ ॥ ૮૦ ॥

જ્યાં આ સમગ્ર વિશ્વ જ માયામય કહેવાયું છે ત્યાં વિવે-
કીઓને શોકને! અવકાશ પણ ક્યાંથી હોય ? ૮૦.

ધિગવિદ્યામિમાં મોહમયીં વિશ્વવિસૃત્વરીમ્ ।
યસ્યાઃ સઙ્કલ્પિતેઽપ્યર્થે, તત્ત્વબુદ્ધિર્વિજૃમ્ભતે ॥ ૮૧ ॥

વિશ્વમાં પ્રસરતી, મોહમય આ અવિદ્યાને ધિક્કાર થાઓ.
કારણ કે, જેનાથી-જે અવિદ્યાથી સંકલ્પિત કરેલા-કલ્પિત એવા
પણ અર્થમાં આત્માને તત્ત્વબુદ્ધિ પ્રગટ થાય છે. ૮૧.

અનાદિવાસનાજાલમાશાતન્તુભિરુંભિતમ્ ।
નિશાતસામ્યશસ્ત્રેણ, નિકૃન્તતિ મહામતિઃ ॥ ૮૨ ॥

મહાબુદ્ધિમાન પુરુષ, આશાંપી તંતુઓથી ભરેલી-ગૂંથેલી,
અનાદિ કાળની વાસનાઓંપી જાળને તીક્ષ્ણ એવા સમતાંપી
શસ્ત્રવડે કાપી નાખે છે. ૮૨.

અનાદિમાયારજનીં, જનનીં તમસાં બલાત્ ।
સ્વજ્ઞાનમાસ્વદાલોકાદન્તં નયતિ યોગવિત્ ॥ ૮૩ ॥

યોગી પુરુષ, અંધકારને ઉત્પન્ન કરનારી, અનાદિકાલની
માયારૂપી રાત્રિનો પોતાના જ્ઞાનરૂપી સૂર્યના પ્રકાશવડે બળ-
પૂર્વક નાશ કરે છે. ૮૩.

અધ્યાત્મોપનિષદ્વીજ—મૌદાસીન્યમમન્દયન્ ।
ન કિન્ચિદપિ યઃ પश्यેત્સ પश्यેત્તત્ત્વમાત્મનઃ ॥ ૮૪ ॥

અધ્યાત્મના રહસ્યના ધીજભૂત ઉદાસીનતાને મન્દ ન
થવા દેતો જે આત્મા ધીજી કંઈપણ ન જુએ તે આત્મ-
તત્ત્વને જોઈ શકે છે. ૮૪.

નિઃસંગ્ગતાં પુરસ્કૃત્ય, યઃ સામ્યમવલમ્બતે ।
પરમાનન્દજીવાતૌ, યોગેઽસ્ય ક્રમતે મતિઃ ॥ ૮૫ ॥

જે આત્મા નિઃસંગપણાને આગળ કરીને સમભાવનું
આલંબન કરે છે તેની બુદ્ધિ પરમ આનંદને જીવાડનાર
ઔષધ સમાન યોગમાં પ્રવેશ કરે છે. ૮૫.

દમ્ભજાદપિ નિઃસજ્જાઙ્ગવેયુરિહ સમ્પદઃ ।

નિઃછન્નનઃ પુનસ્તસ્માત્ કિં દવીયઃ ? પરં પદમ્ ॥૮૬॥

આ લોકમાં હંભપૂર્વકના નિઃસંગપણાથી પણ સમ્પત્તિઓ પ્રાપ્ત થાય છે તેા પછી હંભરહિત નિઃસંગપણું કરવામાં આવે તેા પરમપદ શુ ફર રહે ? ૮૬.

સજ્જાવેશાન્નિવૃત્તાનાં માભૂન્મોક્ષો વશંવદઃ ।

યત્કિન્ન પુનઃ સૌર્યં નિર્વક્તું તન્ન શક્યતે ॥૮૭॥

સંગના આવેશથી નિવૃત્ત થયેલા જીવોને કદાચ મોક્ષ વશ ન થાય તેા પણ જે કંઈ સુખ પ્રાપ્ત થાય છે તે કહી શકાતું નથી. ૮૭.

સ્ફુરત્તૃણાલતાગ્રન્થિર્વિષયાવર્ત્તદુસ્તરઃ ।

ક્લેશકલ્લોલહેલામિર્ભૈરવો ભવસાગરઃ ॥૮૮॥

સ્ફુરાયમાન છે તૃણાંશુપી લતાની ગાંઠો જેમાં એવો, વિષયોના આવર્તોથી દુઃખે કરીને તરાય એવો, તથા કલેશો-ંશુપી કલ્લોલોની કીડાઓથી ભયંકર એવો આ સંસારંશુપી સમુદ્ર છે. ૮૮.

વિદલદ્વન્ધકર્માણમદ્ભુતાં સમતાતરીમ્ ।

આરુહ્ય તરસા યોગિન્ ! તસ્ય પારીણતાં શ્રય ॥૮૯॥

હે યોગી ! જેણે અંધના હેતુભૂત કર્મોને દળી નાખ્યા છે એવી અદ્ભૂત સમતારૂપી નૌકા પર ચઢીને શીઘ્ર તે ભવસમુદ્રના પારને પામ. ૮૯.

શીર્ણપર્ણાશનપ્રાયૈર્યન્મુનિસ્તપ્યતે તપઃ ।

ઔદાસીન્યં વિના વિદ્ધિ તદ્ ભસ્મનિ હુતોપમમ્ ॥૯૦॥

ખરી પડેલા સૂકા પાંદડાના ભોજન જેવા ભોજનો વડે મુનિ જે તપ તપે છે તે તપ પણ ઉદાસીનતા ભાવ આવ્યા વિના રાખમાં ઘી હોમવા જેવું છે. ૯૦.

યેનૈવ તપસા પ્રાણી મુચ્યતે ભવસન્તતેઃ ।

તદેવ કસ્યચિન્મોહાદ્ ભવેદ્ ભવનિવન્ધનમ્ ॥૯૧॥

જે તપથી પ્રાણી સંસારની પરંપરાથી મુક્ત થાય છે, તેજ તપ મોહના યોગે કોઈક જીવને સંસારનું કારણ થાય છે. ૯૧.

સન્તોષઃ સમ્ભવત્યેષ વિષયોપપ્લવં વિના ।

તેન નિર્વિષયં કશ્ચિદાનન્દં જનયત્યયમ્ ॥૧૨॥

આ સંતોષ વિષયોના ઉપદ્રવો ન હોય ત્યારે ઉત્પન્ન થાય છે તેથી તે નિર્વિષય-વિષયો જેમાં ન હોય તેવા-એવા કોઈક અલૌકિક આનન્દને જન્મ આપે છે. ૯૨.

વશીભવન્તિ સુન્દર્યઃ પુંસાં વ્યક્તમનીહયા ।

યત્પરબ્રહ્મસંવિત્તિર્નિરીહં શ્લિષ્યતિ સ્વયમ્ ॥૧૩॥

સુંદર સ્ત્રીઓ પુરુષોને જ્યારે તેની સ્પૃહા ન હોય ત્યારે વશ થાય છે, એ વાત સાવ સ્પષ્ટ છે, કારણ કે પરબ્રહ્મ સંવિત્તિ (પરબ્રહ્મનું જ્ઞાન) રૂપી સ્ત્રી આશંસા વિનાના પુરુષને પોતાની મેળે જ ભેટે છે. ૯૩.

સૂતે સુમનસાં કશ્ચિદામોદં સમતાલતા ।

યદ્વશાદાપ્નુયુઃ સચ્ચસૌરમં નિત્યવૈરિણઃ ॥૧૪॥

સમતારૂપી લતા પોતાના પુષ્પોમાંથી કોઈ તેના પ્રકારની સુગંધી પેદા કરે છે કે જેના યોગે નિત્ય વૈર ધારણ કરનારા જીવો પણ મૈત્રીરૂપી સુગંધીને પ્રાપ્ત કરે છે. ૯૪.

સામ્યબ્રહ્માસ્ત્રમાદાય વિજયન્તાં મુમુક્ષવઃ ।

માયાવિનીમિમાં મોહરક્ષોરાજપતાકિનીમ્ ॥૧૫॥

મુમુક્ષુ આત્માઓ સામ્યરૂપી પ્રહ્લાસને ધારણ કરીને, માયાવી
ઓવી આ મોહરૂપી રાક્ષસરાજની સેનાને જીતી લેા. ૯૫.

મા મુહઃ કવિસઙ્કલ્પકલ્પિતામૃતલિપ્સયા ।

નિરામયપદપ્રાપ્ત્યૈ સેવસ્વ સમતાસુધામ્ ॥૧૬॥

કવિઓએ મનના સંકલ્પથી કલ્પેલા અમૃતને મેળવવાની
ઇચ્છામાં મોહ ન પામ. પરંતુ મોક્ષપદની પ્રાપ્તિ માટે સમતા
રૂપી અમૃતનું તું સેવન કર. ૯૬.

યોગગ્રન્થમહામ્બોધિમમવચ્ચ મનોમથા ।

સામ્યામૃતં સમાસાદ્ય સઘઃ પ્રાપ્નુહિ નિર્વૃત્તિમ્ ॥૧૭॥

(હિ આત્મન્!) મનરૂપી સ્વેચાથી યોગગ્રન્થોરૂપી મહાસાગ-
રને મથીને, સામ્યરૂપી અમૃતને પ્રાપ્ત કરી શીઘ્ર મુક્તિને
પ્રાપ્ત કર. ૯૭.

મૈત્ર્યાદિવાસનામોદસુરમીકૃતદિદ્મુખમ્ ।

પુમાંસં ધ્રુવમાયાન્તિ સિદ્ધિમૃદ્ધાઙ્ગનાઃ સ્વયમ્ ॥૧૮॥

સિદ્ધિરૂપી ભમરીઓ મૈત્રી આદિ ગુણોની વાસનારૂપી સુગં-
ધથી જોણે સઘળી દિશાઓને વાસિત કરી છે, એવા પુરુષની
સમીપે સ્વયં અવશ્ય આવે છે. ૯૮.

ઔદાસીન્યોલ્લસન્મૈત્રીપવિત્રં વીતસમ્ભ્રમમ્ ।

કોપાદિવ વિમુઞ્ચન્તિ સ્વયં કર્માણિ પુરુષમ્* ॥૧૯॥

ઉદાસીનતા ભાવથી ઉદ્ધાસ પામતી મૈત્રી વડે પવિત્ર બનેલા,
સંભ્રમથી રહિત એવા પુરુષને કર્મો જાણે કે તેના પર ગુસ્સો
આવ્યો ન હોય તે રીતે પોતે જ ત્યજ દે છે. ૯૯.

યોગશ્રદ્ધાલવો યે તુ નિત્યકર્મણ્યુદાસતે ।

પ્રથમે મુગ્ધબુદ્ધીનામુભયમ્શિનો હિ તે ॥૨૦॥

યોગના શ્રદ્ધાળુ એવા જે પુરુષો પોતાના, નિત્ય કૃત્યોમાં
ઉદાસ બને છે તેઓ મુગ્ધ બુદ્ધિવાળાઓમાં પ્રથમ છે અને
તે ઉભય બ્રહ્મ થનારા છે. ૧૦૦.

* અહીં માત્રામેળ સચવાયો નથી. ૭ઠ્ઠો અક્ષર ગુરુ નથી.

પ્રાતિહાર્યમિયં ધત્તે નિવૃત્તિર્નિવૃત્તિશ્રિયઃ ।

ય એવ રોચતેઽમુષ્યૈ તાં સ એવ હિ પશ્યતિ ॥૧૦૧॥

આ નિવૃત્તિ તે મોક્ષલક્ષ્મીના દ્વારપાળપણાને બળે છે. તેને (નિવૃત્તિને) જે રૂચે છે તે જ તેને-મોક્ષલક્ષ્મીને ભેડ શકે છે. ૧૦૧.

અહો ! વણિકલા કાપિ મનસોઽસ્ય મહીયસી ।

નિવૃત્તિતુલયા યેન તુલિતં દીયતે સુખમ્ ॥૧૦૨॥

આશ્ચર્ય છે કે, આ મનની વણિકલા કેવી મહાન છે ! કારણ કે તે નિવૃત્તિરૂપી ત્રાજવાથી તોલી તોલીને સુખ આપે છે. ૧૦૨.

સામ્યદિવ્યૌષધિસ્થેમમહિમ્ના નિહતક્રિયમ્ ।

કલ્યાણમયતાં ધત્તે મનો હિ બહુ પારદમ્ ॥૧૦૩॥

સામ્યરૂપી દિવ્ય ઔષધિની સ્થિરતાના માહાત્મ્યથી જેની ક્રિયા (ચંચલતારૂપી ક્રિયા) હણાઈ ગઈ છે એવો મનરૂપી પારો સંપૂર્ણ-સુવર્ણમયપણાને ધારણ કરે છે. ૧૦૩.

ભૂયાંસિ યાનિ શાસ્ત્રાણિ યાનિ સન્તિ મહાત્મનામ્ ।

ઈદં સામ્યશતં કિશ્ચિત્ તેષામશ્ચલમઞ્ચતુ ॥૧૦૪॥

આ સામ્યશતક મહાપુરુષોએ રચેલાં ઘણાં બધાં જે શાસ્ત્રો છે તે શાસ્ત્રોના એક ભાગને પ્રાપ્ત કરે. ૧૦૪.

(શાર્દૂલવિક્રોઢિતમ્)

ક્લેશાવેશમપાસ્ય નિર્મરતરં ધ્યાતોઽપિ યશ્વેતસા ।

સત્કલ્યાણમયત્વમાશુ તનુતે યોગીન્દ્રમુદ્રામૃતામ્ ॥

સોઽયં સિદ્ધરસઃ સ્ફુટં સમરસો ભાવો મયા વ્યાકૃતઃ ।

શ્રીમાનદ્ભુતવૈભવઃ સુમનસામાનન્દજીવાતવે ॥૧૦૫॥

કલેશના આવેશનો ત્યાગ કરીને, સંપૂર્ણ રીતે ચિત્તવડે ધ્યાન કરાયેલો (એવો) પણ જે યોગીન્દ્રોની મુદ્રાને ધારણ કરનારા આત્માઓને સુંદર કલ્યાણમયતા તુરત જ સમર્પે છે, તે આ શોભાવાળો અને અદ્ભૂત વૈભવવાળો સિદ્ધરસ જેવો સમરસભાવ, મેં સજ્જનોના આનંદને જીવાડવા માટે રચ્ય રીતે કહ્યો છે. ૧૦૫.

શ્રીમચ્ચન્દ્રકુલામ્બુજૈકતરણેઃ સત્તર્કવિદ્યાવટી (ટવી),

સિંહસ્યામયદેવસૂરિસુગુરોરધ્યાત્મસંવિજ્જુષઃ ।

શિષ્યાંશેન કિમપ્યકારિ વિજયપ્રાજ્યેન સિંહેન ય-

ન્નવ્યં સામ્યશતં તદસ્તુ સુહૃદામુજ્જાગરુકં હૃદિ ॥૧૦૬॥

શ્રીમાન્ એવું જે ચન્દ્રકુલ, તે રૂપી કમલ માટે એક સૂર્ય સમાન, સુંદર તર્કવિદ્યારૂપી અરણ્યમાં સિંહ સમાન, અધ્યાત્મજ્ઞાનનું સેવન કરનાર, સુગુરુ, શ્રીઅભયદેવસૂરિના શિષ્ય-લેશ વિજયસિંહે જે આ નવું સામ્યશતક બનાવ્યું, તે સહુદય પુરુષોના હૃદયમાં ઉભાગર-દશા પેદા કરનાર થાઓ. ૧૦૬.

ન્યાયવિશારદ, ન્યાયાચાર્ય
ઉપાધ્યાયશ્રી યશોવિજયજી વિરચિત

સ મ તા શ ત ડ

(સાર્થ)

દોહા

સમતા ગંગા મગનતા, ઉદાસીનતા જાત;
ચિદાનંદ જ્યવંત હો, કેવલ ભાનુ પ્રભાત. ૧*

સમતારૂપી ગંગામાં મગ્ન રહેવાપણારૂપી ઉદાસીનતાથી
ઉત્પન્ન થયેલ આત્મિક આનંદ કે જે કેવળજ્ઞાનરૂપી સૂર્યના
ઉદય પૂર્વેના પ્રભાત જેવો છે તે જ્યવંત વર્તો. ૧

* દોહા છંદની આ દરેક કડી નીચે તેનો અર્થ આપવામાં
આવ્યો છે.

તેમજ પાદાંતરે જે લેવામાં આવ્યા છે તે કડી નીચે પાદ-
નોંધમાં આપવામાં આવ્યા છે.

સકલ કલામેં સાર લય, રહો દૂર ચિતિ એહ;
અકલ યોગમેં^૧ લી સકલ, લય દે^૨ બ્રહ્મ વિદેહ.* ૨

સઘણીય કલાઓમાં જે કોઈ સાર હોય તે તે લય છે. એ વાત તો બાબુએ રાખો પણ અકલ (નિષ્કલ) યોગમાં પણ તે સંપૂર્ણ લય બ્રહ્મજ્ઞાન આપે છે કે જે આત્માને વિદેહ-દેહમુક્ત કરનાર છે. ૨÷

ચિદાનંદ વિદ્યુકી કલા, અમૃતબીજ અનપાય;
જાને કેવલ અનુભવી, કિનહી કહી ન જાય.^૩ ૩

આત્મિક આનંદરૂપી ચન્દ્રમાની કલા એ અમૃતનું (મોક્ષનું) બીજ છે, તે કલા કદી નાશ પામતી નથી અને તે કલાનો જે આનંદ છે તે તો કેવલ અનુભવી જ જાણે છે. તે કોઈની આગળ કહી બતાવાતી નથી. ૩

૧ મિં. J. * સંકેત J=જમનગર હરજી જૈનશાળાની પ્રત

૨ દિહ. J. M.=મુદ્રિત “સામ્યશતક તથા સમાધિ શતક”

÷ સકલ અને નિષ્કલ યોગોની સમબૂતિ આ પ્રમાણે છે:-
જે યોગ પ્રક્રિયામાં શબ્દ ઉચ્ચારણવડે સમાપત્તિ સધાય તે ‘સકલ યોગ’ કહેવાય; અને જે પ્રક્રિયા કેવળ ભાવનાને આશ્રિત હોય અને તેના વડે જે સમાપત્તિ સધાય તો તે ‘નિષ્કલ યોગ’ કહેવાય છે.

૩ જાઈ J.

તો લી આશ્રવ તાપકે, ઉપશમ કરન નિદાન;
બરપત હું તાકે વચન, અમૃત બિંદુ અનુમાન. ૪

તો પણ આશ્રવના તાપનું ઉપશમન કરવામાં કારણભૂત,
અમૃતના છાંટણા સમા (અનુભવના) વચનોને હું વર્ષાવું છું. ૪

ઉદાસીનતા પરિનયન, ગ્યાં(ગ્યા)ન ક્યાં(ક્યા)ન રંગરોલ;
અષ્ટ અંગ મુનિ! યોગકો, એહી અમૃત નિચોલ. ૫

હે મુનિ! ઉદાસીનભાવની આત્મામાં પરિણતિ અને જ્ઞાન-
ધ્યાનમાં એકતાનતા આ બે વસ્તુ અષ્ટ અંગવાળા યોગનો
અમૃતભૂત નિચોડ છે. ૫

અનાસંગમતિ વિષયમે^૪, રાગદ્વેષકો છેદ;
સહજભાવમે^૫ લીનતા, ઉદાસીનતા લેદ. ૬

વિષયોમાં અનાસક્તપુદ્ધિ, રાગદ્વેષને છેદવાનો ઉદ્યમ,
સહજ સ્વભાવમાં લયલીનપણું આ બધા ઉદાસીનતાના જ
લેદ છે. ૬

તાકો કારન અમમતા, તામે^૫ મન વિસરામ;
કરે^૬ સાધુ આનંદધન, હોવત આતમરામ. ૭

તે ઉદાસીનતા લાવવામાં કારણભૂત નિર્મમપણું છે. તેમાં,
આનંદધન (આનંદમાં મસ્ત) મુનિ પોતાના મનની વિશ્રાન્તિ
કરે છે જેથી આત્મામાં રમણ કરતો થાય છે. ૭

૪^૦ મિં. ૪. ૫ તામિં. ૪. ૬ કરિ. ૪.

મમતા ધિર સુખ શાકિની, નિરમમતા સુખ મૂલ;
 મમતા શિવ પ્રતિકૂલ હૈ,^૭ નિરમમતા અનુકૂલ. ૮

મમતા એ સ્થિર સુખનો નાશ કરવા માટે શાકિની તુલ્ય છે જ્યારે નિર્મમતા એ (સ્થિર) સુખનું મૂલ છે. મમતા તે મોક્ષમાર્ગથી પ્રતિકૂલ છે, જ્યારે નિર્મમતા તે અનુકૂલ છે. ૮

મમતા વિષ મૂર્છિત^૮ ભયે,^૯ અંતરંગ ગુન વૃંદ;
 જગે^{૧૦} ભાવિ વિરાગતા, લગત અમૃતકે ખિંદ. ૯

મમતારૂપી વિષથી મૂર્છિત થયેલા આન્તરિક ગુણોના સમૂહો વિરાગભાવરૂપી અમૃતના ખિન્દુઓ તેના પર પડતાં જ જાગી ઉઠે છે. ૯

પર(રિ)નતિ વિષય વિરાગતા, ભવતરુ^{૧૧} મૂલકુંઠાર;
 તા આગે^{૧૨} કયુ^{૧૩} કરિ રહે, મમતા થેલિ પ્રચાર. ૧૦

વિષયોના વિરાગની આત્મામાં પરિણતિ તે સંસારરૂપી વૃક્ષના મૂલમાં કુહાડો છે. તે કુહાડા આગળ (કે જ્યાં મોટા મોટા વૃક્ષો ઉખડી જાય ત્યાં) મમતારૂપી વેલડીનો ફેલાવો કેવી રીતે રહી શકે? ૧૦

૭ હે. J. ૮ મૂર્છિત. J. ૯ ભયે. J. ૧૦ જાગિ. J.

૧૧ તરુ. M. ૧૨ આગે J. ૧૩ કિઉ J.

હહા ! મોહકી વાસના, બુધકુ^{૧૪} લી પ્રતિકૂલ; ૧૦
યા કેવલ શ્રુતઅંધતા, અહંકારકો મૂલ. ૧૧

એકની વાત છે, કે મોહની વાસના પાંડિતજનને પણ પ્રતિકૂલ માગે^{૧૦} લઈ અંધ છે. મોહના યોગે જ્ઞાન પણ તેમને અંધ કરે છે અને અહંકાર વધારનાર^{૧૧} થાય છે. ૧૧

મોહ તિમિર મનમે^{૧૫} જગિં (ગે), યાકે ઉદય અછેહ;
અંધકાર પરિનામ હૈ, શ્રુતકે નામે^{૧૨} તેહ. ૧૨

જેનો ઉદય થતાં મનમાં મેહરૂપી અંધકાર જાગે તે શ્રુત નથી પણ શ્રુતના નામે અંધકારનો પરિણામ છે. ૧૨*

૧૪ બુધકુ. જ. ૧૫ મનમિં. જ. ૧૬ નામિ. જ.

* સરખાવો :-

તજ્ઞાનમેવ ન ભવતિ યસ્મિન્નુદિતે વિભાતિ રાગગણઃ ।

તમસઃ કુતોડસ્તેત શક્તિર્દિનકરકિરણાગ્રતઃ સ્થાતુમ્ ॥૧૧॥

જે ઉદય પામતાં રાગનો સમૂહ ખીલી ઉઠે તે જ્ઞાન જ હોઈ શકતું નથી. સૂર્યના કિરણો પ્રકાશી ઉઠે અને અંધકાર રહે એ બની શકે ખરું ?

કરે^{૧૭} મૂઢમતિ પુરુષકું, શ્રુત લી મદ લય રોષ.

જ્યુ^{૧૮} રોગીકું ખીર ઘૃત, સંનિપાતકો યોષ. ૧૩

જેમ રોગી માણસને ખીર અને ઘી સંનિપાત વધારવા માટે થાય છે તેમ મૂઢ બુદ્ધિવાળા પુરુષને શ્રુત (જ્ઞાન) પણ મદ, લય અને રોષની વૃદ્ધિ કરનારૂં થાય છે. ૧૩

ટાલે^{૧૯} દાહ તૃષા હરે,^{૨૦} ગાલે^{૨૧} મમતા પંક;

લહરી^{૨૨} ભાવ વિરાગકી, તાકો લળે નિસંક. ૧૪

વિરાગ ભાવ (રૂપી જલ) ની લહેર (ક્રોધરૂપી) દાહને ટાળે છે, (વિષયરૂપી) તૃષાને દૂર કરે છે અને મમતારૂપી કાઢવને સાફ કરે છે. તેથી શંકારહિતપણે તેનું સેવન કરો. ૧૪

રાગભુજંગમ વિષ હરન, ધારો મંત્ર વિવેક;

ભવવન મૂલ ઉછેદકું, વિલસે^{૨૩} યાકી ટેક. ૧૫

રાગરૂપી સર્પનું વિષ દૂર કરવા માટે વિવેકરૂપી મંત્રને મનમાં ધારો. એ વિવેક સંસારરૂપી વનનું મૂલ છેદી નાખવા માટે સમર્થ છે. ૧૫

૧૭ કરિ. J. ૧૮ જિઉ. J. ૧૯ ટાલિ J. ૨૦ હરિ J.

૨૧ ગાલિ J. ૨૨ લહરિ M. ૨૩. વિલાસિ. J.

૨૪ દૂળે તીળે^{૨૫} નયન, આંતર ભાવ પ્રકાસ.^{૨૬}
કરો ધંધ સવિ^{૨૭} પરિહરી, એક વિવેક અભ્યાસ. ૧૬

આંતરિક ભાવેને પ્રકાશિત કરનાર બીજા સૂર્ય જેવો અને ત્રીજા નેત્ર જેવો એક વિવેકજ છે, માટે બધી જ પ્રવૃત્તિઓનો ત્યાગ કરી, એક વિવેકને મેળવવાનો જ અભ્યાસ કરો. ૧૬

પ્રશમ^{૨૮} પુષ્કરાવર્તકે, વરસત^{૨૯} હરપ વિશાલ;
દ્વેષ હુતાશ^{૩૦} બુઆઇઇ, ચિંતા જલ જટાલ. ૧૭

ચિન્તાઓરૂપી જ્વાલાઓથી વ્યાપ્ત એવા દ્વેષરૂપી અગ્નિને પ્રશમરૂપી પુષ્કરાવર્ત મેઘની વૃષ્ટિથી વિશાલ હર્ષપૂર્વક બુઆવવો જોઇએ. ૧૭

કિનકે વશ ભવવાસના, હોવૈ^{૩૧} વેશા ધૂત;
મુનિલી^{૩૨} જિનકે બશ ભયે, હાવિ ભાવિ અવધૂત. ૧૮

અવધૂત એવા મુનિઓ પણ જેના હાવભાવથી વશ થઇ જાય છે એવી, ધૂત વેશ્યા જેવી. ભવની વાસના-સંસારની વાસના-કોને વશ થાય ? ૧૮

૨૪ સ્ત્રી M. ૨૫ ત્રીજા M. ૨૬ પ્રગાસ. J. ૨૭ સખ. M.
૨૮ પ્રથમ M. ૨૯ વરપનિ. J. ૩૦ હુતાસ. M. ૩૧. હોવિ. J.
૩૨ ભિ. J.

જખલું ભવકી વાસના, જગે^{૩૩} મોહ નિદાન
તખલું રુચે^{૩૪} ન લોકકું, નિરમમ ભાવ પ્રધાન. ૧૯

મોહના હેતુભૂત ભવની વાસના જ્યાં સુધી હોય ત્યાં સુધી શ્રેષ્ઠ એવો નિર્મમ ભાવ—મમતાના ત્યાગરૂપી ભાવ—લોકને રુચતો નથી. ૧૯

વિષમ^{૩૫} તાપ ભવ વાસના, ત્રિવિધ દોષકો જ્ઞેર;
મગટે^{૩૬} યાકી પ્રખલતા, કવાથ કષાયો^{૩૭} ઘોર. ૨૦

ભવની વાસના તે વિષમ જ્વર છે. જેમાં ત્રિદોષનું જ્ઞેર હોય છે અને તેમાં ઘોર એવા કષાયોનો કવાથ ભળતાં તે પ્રખલ બને છે. ૨૦

તાતે^{૩૮} દુષ્ટ કષાય કે, છેદ^{૩૯} હેત નિજ ચિત્ત;^{૪૦}
ધરો એહ શુભવાસના, સહજ ભાવમે^{૪૧} મિત્ત^{૪૨}. ૨૧

હે મિત્ર ! તેથી દુષ્ટ કષાયોના છેદ માટે પોતાના ચિત્તમાં આ શુભ વાસના, સહજ ભાવે ધારણ કરો. ૨૧

૩૩ જગિ. જ. ૩૪ રુચિ. જ. ૩૫ વિષય. M. ૩૬ પ્રકટિ. જ.

૩૭ કષય. જ. ૩૮ તાતિ. જ. ૩૯ છેદે. M. ૪૦ ચિત્તિ. જ.

૪૧ ભાવમિ. જ. ૪૨ મિત્તિ. જ.

સિદ્ધ ઔષધી ઇક જિમા,^{૪૩} તાકો કરો પ્રયોગ;
જ્યુ^{૪૪} મિટિજાયે^{૪૫} મોહ ઘર, વિપમ ક્રોધ જ્વર રોગ. ૨૨

આ માટે સિદ્ધ ઔષધિ કોઇપણ હોય તો તે એક
ક્ષમા છે. તેનો તમે પ્રયોગ કરો; જેથી મોહના ઘર જેવો,
વિપમ, ક્રોધ જ્વર નામનો રોગ ચાલ્યો જાય. ૨૨

ચેતનકો^{૪૬} કોમલ લલિત, ચિદાનંદમય દેહ;
સૂક ભૂક જુર^{૪૭} જાત હૈ, ક્રોધ લૂકતિ^{૪૮} તેહ. ૨૩

આ આત્માનો કોમલ, સુંદર અને ચિદાનંદરૂપ દેહ
ક્રોધને લીધે શુક અને જ્જરિત થઈ જાય છે. ૨૩

ક્ષમાસાર^{૪૯} ચંદન રસે^{૫૦}, સીચો ચિત્ત પવિત્ત^{૫૦};
દયાવેલ મંડપ તલે^{૫૧}, રહો લહો મુખ મિત્ત. ૨૪

હે મિત્ર ! પવિત્ર એવી દયારૂપી વેલડીના મંડપ તળે
રહીને ક્ષમારૂપી શ્રેષ્ઠ ચંદનના રસથી ચિત્તને સિંચન કરો
અને સુખને પામો. ૨૪

૪૩ ક્ષમા. M. ૪૪ જિઉ. J. ૪૫ જર્ઝ. J. ૪૬ ચેતનકુ. M
૪૭ દ્વરિ. J. ૪૮ વિપસાર. J. ૪૯ રસૈ J. ૫૦ સિંચો હ્રદય
પવિત્ત. J. ૫૧ તલિં. J.

યાકો બાજે શમ^{૫૨}વધૂ, ખિમા^{૫૩} સહજમેં જ્ઞેર
કોધ જ્ઞેધ^{૫૪} કિઉં કરિ કરિ, સો અપનો બલ સોર. ૨૫

જ્ઞેર શમરૂપી પતિની પત્ની ક્ષમારૂપી સ્ત્રી સહજમાં
જ્ઞેરપૂર્વક પછાડી નાખે છે તે કોધરૂપી ચોદ્ધો પોતાના બલની
બહેરાત શું જ્ઞેધને કરતો હશે ? ૨૫

૭ દેત ખેદ વરજિત ખિમા^{૫૫}, ખેદ રહિત સુખરાજ;
ધનમેં નહિ^{૫૬} સંદેહ કછુ, કારન સરિખો કાજ. ૨૬

ક્ષમા ખેદ વિનાની છે (એટલે કે તેને ધારણ કરવામાં
કશું કદ નથી પડતું). તેથી તે ખેદ વિનાના સુખને ઉત્પન્ન
કરે છે એ વાતમાં કશો જ સંદેહ નથી. કારણ કે, કારણને
અનુસાર કાર્ય હોય છે. ૨૬

પરખત^{૫૭} ગરખ શિખર ચડયો^{૫૮}, ગુરુકું લી લઘુ રૂપ;
કહિ તિહાં^{૫૯} અચરજ કિશ્યો ? કથન ગ્યાંન અનુરૂપ. ૨૭

ગર્વરૂપી પર્વતના શિખર પર ચઢેલો પ્રાણી ગુરુઓને પણ
લઘુ સ્વરૂપે કહે-(ગણાવે) તેમાં શું અચરજ છે ? કારણ કે કથન
જ્ઞાનને અનુરૂપ હોય છે. ૨૭

પર સમ જ. ૫૩ ક્ષમા. M ૫૪ યોધ. M. ૫૫ વરજિત ક્ષમા. M.
૫૬ ધનમિં નહી. J. ૫૭ પર્વત. M. ૫૮ ચઢો. J. ૫૯ કહે
તહાં. M.

આઠ શિખર ગિરિરાજકે, ઠામે^{૧૦} વિમલાલોક;
તો પ્રકાશ સુખ ક્યું લહે ? વિષમ માન વશ લોક. ૨૮

માનરૂપી ગિરિરાજના આઠ શિખર જ્ઞાનના નિર્મળ
પ્રકાશને રોકે છે. તેથી વિષમ એવા માનને વશ એવો લોક
પ્રકાશનું સુખ કેવી રીતે પામે ? અર્થાત્ ન પામે. ૨૮

માન મહીધર છેદ તું, કર(રિ) મૃદુતા પવિધાત;
જ્યું સુખ મારગ સરજતા, હોવિ ચિત્ત વિખ્યાત. ૨૯

નમ્રતારૂપી વજનો ઘાત કરી તું માનરૂપી મહીધરને છેદી
નાખ, જેથી સરજતારૂપી સુખનો માર્ગ તારા ચિત્તમાં પ્રતિષ્ઠા
પામે-સ્થિર થાય. ૨૯

મૃદુતા કોમલ કમલથે^{૧૧}, વજ્રસાર અહંકાર;
છેદત હૈ^{૧૨} ઇંક પત્રકમે^{૧૩}, અચરજ એહ અપાર. ૩૦

નમ્રતા તે કમલથીય કોમલ છે અને અહંકાર વજ્ર જેવો
કઠિન છે. છતાંય, તે નમ્રતા એક પલકારામાં અહંકારને છેદી
નાખે છે. આ મહા આશ્ચર્ય છે. ૩૦

૧૦ ઠામે. જ. ૧૧ કમલ થૈ. જ. ૧૨ હૈ જ. ૧૩ પલક મૈ. જ.

વિકસિત માયા બેલિ ઘર^{૬૪}, ભવ અટવી કે બીચ^{૬૫};
સોવત હે નિત^{૬૬} મૂઠ નર, નયન ગ્યાન કે મીચ^{૬૭}. ૩૧

ભવ અટવીની વચમાં જ્યાં વિકસિત એવી માયારૂપી વેલ-
ડીનું ઘર છે ત્યાં મૂઠ પુરુષ પોતાના જ્ઞાનરૂપી નયનેને મીચીને
હંમેશ સૂઈ જાય છે. ૩૧

કોમલતા બાહિર ધરત, કરત વક્રગતિ ચાર;
માયા સાપિણિ જગ ડસે^{૬૮}, ઘસે^{૬૯} સકલ ગુનસાર. ૩૨

બહાર કોમલતાને ધારણ કરતી અને વક્રગતિને આચરતી
માયારૂપી સાપણુ જગતને ડસે છે અને તેમના સકલ ગુણોના
સારને ઘસે છે. ૩૨

તાકે નિઘ્રહ કરનકું, કરો જુ^{૭૦} ચિત્ત^{૭૧} વિચાર;
સમરો ઋજુતા જંગુલી, પાઠસિદ્ધ નિરધાર. ૩૩

તે (સર્પિણી) નો નિઘ્રહ કરવા માટે જો ચિત્તમાં વિચાર
કરતા હો તે પાઠ કરવા માત્રથી નિઃશંકરીતે સિદ્ધ થનારી
તે ઋજુતારૂપી જંગુલી વિદ્યાનું સ્મરણ કરો. ૩૩

૬૪ ઘરિ. જ. ૬૫ બીચિ. જ. ૬૬ હે નિતુ. જ. ૬૭ મીચિં. જ.
૬૮ ડસિં. જ. ૬૯ ઘસી. જ. ૭૦ જ્યુ. M. ૭૧ ચિત્તિ. જ.

લોભ મહાતરુ સિર^{૭૨} ચઢી, બઢી જી^{૭૩} તિસના વેલિ;
ખેદ કુસુમ વિકસિત ભઇ, ફલે દુઃખ રિઉ^{૭૪} મેલિ. ૩૪

લોભરૂપી મહાન વૃક્ષના મસ્તક પર ચઢી તૃષ્ણારૂપી વેલડી વૃદ્ધિ પામે છે. તે ખેદરૂપી પુષ્પોથી વિકસિત થાય છે અને દુઃખોથી તે સદા ફળે છે-એટલે દુઃખોરૂપી ફલોને તે સદાકાલ-ખારેમાસ આપે છે. ૩૪

લોભ મેઘ ઉન્નત ભયે, પાપ પંક બહુ હોત;
ધરમ હંસ રતિ નહુ લહૈ, રહે ન ગ્યાંન ઉદ્ધોત. ૩૫

લોભરૂપી મેઘ ઉન્નત થતાં-આકાશમાં ચઢી આવતાં પાપ-રૂપી કીચડ ઘણો થાય છે. તે સમયે ધર્મરૂપી હંસ રતિ-આનંદ પામતા નથી અને જ્ઞાનનો ઉદ્ધોત પણ રહેતો નથી. ૩૫

આગર સબહી દોષકો, ગુન ધનકો બડચોર;
વ્યસન ખેલિકો કંદ હૈ, લોભ પાસ ચિહું ચોર. ૩૬

લોભ બધા જ દોષોની ખાણ, ગુણરૂપી ધનનો મોટો ચોર અને કષ્ટોરૂપી વેલડીનો કંદ છે. આ લોભનો પાશ-કાંસો ચારે તરફ ફેલાયેલ છે. ૩૬

૭૨ શીર. M. ૭૩ જ્યુ. M. ૭૪ રિતુ. M.

કોઊ સયંભૂરમનકો, જે નર પાવઇ^{૭૫} પાર;
સો લી લોભસમુદકો, લહે^{૭૬} ન મધ્યપ્રચાર. ૩૭

જે કોઈ મનુષ્ય સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રનો પાર પામે છે. તે
પણ લોભરૂપી સમુદ્રના મધ્યભાગને પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી. ૩૭

મનસંતોષ અગસ્તિકું, તાકે શોષ નિમિત્ત;
નિતુ સેવો જિનિ^{૭૭} સો કિયો^{૭૮},
નિજ જલ અંજલિ મિત્ત. ૩૮

તેના-તે લોભ સમુદ્રના શોષણ માટે જેણે સમુદ્રને પોતાના
હથની અંજલિ માત્ર કર્યો છે એવા મન સંતોષરૂપી
અગસ્તિને નિત્ય સેવો. ૩૮

યાકી લાલચિ તું ફિરે^{૭૯}, ચિત ! ઇત ઉત ડમડોલ^{૮૦}
તા લાલચિ મિટિ જાત ઘટ, પ્રકટિ સુખ રંગરોલ. ૩૯;

હો ચિત ! જેની લાલચે તું આમતેમ ડામાડોળ થઈને
ફરેછે તે લાલચ (અંતરમાંથી) મટી જતાં-નષ્ટ થતાં અંત-
રમાં રંગરોલ સુખ પ્રગટે છે. ૩૯

૭૫ પ.વે. M. ૭૬ ૯૬. J. ૭૭ જિનિ. M. ૭૮ કિં. J.
૭૯ તૂં ફીરી. J. ૮૦ ચિત્તે તું ડમડોલ. M.

ધન માનત ગિરિમૃત્તિકા, ફિરત મૂઠ દૂરધ્યાન;
અખય ખજનો ગ્યાંનકો, લખે^{૮૧} ન સુખ નિદાન. ૪૦

મૂઠ પુરુષ પહાડની માટીને ધન માનીને દુધ્યાનમાં કર્યા કરે છે પણ જે સુખનું કારણ છે તે જ્ઞાનનો અક્ષય ખજનો (જે પોતાની પાસે છે) તેને તે ઝોળખતો નથી. ૪૦

હોત ન વિજય કષાયકો, ખિનુ ઇન્દ્રિય વશિ^{૮૨} કીન;
તાતૈ ઇન્દ્રી^{૮૩} વશ કરૈ, સાધુ સહજ ગુણુલીન^{૮૪}. ૪૧

ઇન્દ્રિયોને વશ કર્યા વિના કષાયોનો વિજય થતો નથી તેથી સહજ ગુણોમાં લીન બનેલા સાધુ પુરુષે ઇન્દ્રિયોને વશ કરવી જોઈએ. ૪૧

આપિ કાળિ^{૮૫} પરસુખ હરૈ, ધરૈ ન કોસ્થું^{૮૬} પ્રીતિ;
ઇન્દ્રિય દુરજન પરિ દહૈ, વહૈ ન ધર્મ^{૮૭} ન નીતિ. ૪૨

પોતાના સ્વાર્થ માટે પારકાનું સુખ હરનાર અને કોઈથી પણ પ્રેમ ન રાખનાર એવી ઇન્દ્રિયો દુર્જનની માફક પ્રાણીઓને બાળે છે અને ધર્મ કે નીતિને ધારણ કરતી જ નથી. ૪૨

૮૧ લસિ. J. ૮૨ વશ. M. ૮૩ ઇન્દ્રિય. M. ૮૪ સહિત ગુલ
જ્ઞાન. J. ૮૫ આપ કાળ. M. ૮૬ કોસ્થું. M.

અથવા દુરજન થૈં યુરે, ઈહ પરભવ દુઃખકાર;
ઇન્દ્રિય દુરજન દેતુ હૈ, ઈહ ભવિ દુઃખ ઇકવાર. ૪૩

અથવા તો ઇન્દ્રિયો દુર્જનોથી પણ ખરાબ છે કારણ કે તે આ ભવ અને પરભવમાં દુઃખ આપે છે જ્યારે દુર્જનો તો આ ભવમાં એક જ વાર દુઃખ આપે છે. ૪૩

નયન ફરસ જનુ તનુ લગે, દહિ^૭ દ્રષ્ટિવિષ સાપ;
તિનમું લી પાપી વિષે^૮, સુમરે કરિ^૯ સંતાપ. ૪૪

પોતાના નેત્રોનો-દષ્ટિનો સ્પર્શ પ્રાણીના શરીરને લાગે ત્યારે જ દષ્ટિવિષ સર્પ તેને ખાળે છે જ્યારે તેનાથી પણ પાપી એવા વિષયો સ્મરણ કરવા માત્રથી સંતાપ કરાવે છે-ખાળે છે. ૪૪

ઇચ્છાચારી^{૧૦} વિષયમેં, ફિરતે ઇન્દ્રિય ગ્રામ;
ખશ કીજૈ પગમેં ધરી, યંત્ર ગ્યાન પરિણામ. ૪૫

વિષયોમાં સ્વેચ્છાથી ફરતા ઇન્દ્રિયોના સમૂહને જ્ઞાન પરિણામરૂપી યંત્ર પગમાં ધારણ કરીને વશ કરવો જોઈએ. ૪૫

૮૭ હે. M. ૮૮ વીષે. M. ૮૬ કરે. M. ૯૦ ંચારિ. J.

ઉનમારગગામી અબસ, ધન્દ્રિય અપલ તુરંગ;
જેંચી^૧ નરગ અરણ્યમેં, લિધ જાધ નિજ સંગ. ૪૬

ઉનમારેં ચાલનારા અને કાબૂમાં ન રહેનારા ધન્દ્રિયોરૂપી
અપલ અશ્વો પ્રાણીને જેંચીને (પોતાના સંગથી) નરકરૂપી
અરણ્યમાં-જંગલમાં લઈ જાય છે. ૪૬

જે નજીક હૈ શ્રમ રહિત, આપહી (હિ) મેં સુખ રાજ;
બાધત હૈ તાકું કરન, આપ અરથ કે કાજ. ૪૭

જે સુખ નજીક છે, જેને મેળવવામાં કશો શ્રમ નથી
પડતો, જે પોતાના આત્મામાં જ છે, તે સુખને કેવળ પોતાના
સ્વાર્થને માટે ધન્દ્રિયો રોકે છે. ૪૭

અંતરંગ રિપુ કટક ભટ, સેનાની^૨ બલવંત;
ધન્દ્રિય ખિનુમૈ^૩ હરત હૈ, શ્રુતબલ અતુલ અનંત. ૪૮

અંતરંગ દુશ્મનોના સુભટોમાં બલવાન એવો ધન્દ્રિય
સેનાપતિ ક્ષણવારમાં અતુલ અને અનંત એવા પણ શ્રુતના
સૈન્યને ભગાડી મૂકે છે. ૪૮

૧ ખેંચી J. ૨ સેનાનિ. M. ૩ ક્ષણમેં. M.

અનિયત ચંચલ કરણુ હય, પદમવાહ રજપૂર;
આશાછાદક કરતુ હે, તત્ત્વદષ્ટિ બલ દૂર^{૪૪}. ૪૯

કાબૂમાં નહીં રહેનારા, ચપલ, ઇન્દ્રિયોરૂપી અધોનાં પગલાં
પડવાથી ઉડેલ રજનોા સમૂહ કે જે દિશાઓને ઢાંકી દે છે
તે બલપૂર્વક તત્ત્વદષ્ટિને દૂર કરે છે. ૪૯

પાંચ બાણુ ઇન્દ્રિય કરી, કામ સુભટ જગ જીતિ;
સખકે સિરિ^{૫૫} પગ દેતુ હે, ગણુ^{૬૬} ન કોસું લી તે. ૫૦

કામ સુભટ પાંચ ઇન્દ્રિયોને પાંચ બાણુ બનાવીને જગતને
જીતી લઈ સર્વના મસ્તક પર પગ મૂકે છે અને કોઈથી ભય
રાખતો નથી. ૫૦

વીર પાંચ ઇન્દ્રિય લાહી, કામ નૃપતિ બલવંત;
કરે^{૬૭} ન સંખ્યા પૂરણી, સુભટ શ્રેણિકી તંત. ૫૧

બલવંત એવો કામ નૃપતિ પાંચ ઇન્દ્રિયોરૂપી વીરોને
મેળવ્યા પછી બીજા સુભટોની શ્રેણીની પરંપરાવડે સંખ્યા
પૂરવણી કરતો નથી. ૫૧

૬૪ દુર. M. ૬૫ શીર. M. ૬૬ ગણિ. J. ૬૭ કરિ. J.

દુઃખ સખલિ^{૯૯} સુખ વિષયકો, કરમ વ્યાધિ પ્રતિકાર;
તાકું મનમથ સુખ કહે^{૯૯}, ધૂરત જગ^{૧૦૦} દુઃખકાર. પર

વિષયનાં સર્વ સુખો તે દુઃખ છે, કર્મરૂપી વ્યાધિના પ્રતિકાર
સમા છે, તેને કામદેવ સુખ તરીકે મનાવે છે, ખરેખર!
જગતને દુઃખ આપનારો તે ધૂર્ત છે. પર

ઠગે કામકે સુખ ગિને, પાઈ વિષયકે લીખ;
સહજ રાજ પાવત નહીં^{૧૦૧},
લગી ન સદ્ગુરૂ સીખ^{૧૦૨}. ૫૩

વિષયોની લીખ પ્રાપ્ત કરીને તેને સુખ મનાવતો કામ
લોકોને ઠગે છે, છતાં મૂખ મનુષ્યો પોતાના આંતરિક રાજ્યને
પ્રાપ્ત કરતા નથી અને તેમને સદ્ગુરુની શિખામણ પણ
લાગતી નથી. ૫૩

અપ્રમાદ પવિ દંડથિ^{૧૦૩}, કરી^{૧૦૪} મોહ ચકચૂર^{૧૦૫}
જ્ઞાની આતમપદ લહે, ચિદાનંદ ભરપૂર. ૫૪

જ્ઞાની પુરુષ પ્રમાદત્યાગરૂપી વજ્રદંડથી મોહને ચકચૂર કરી
નાખી જ્ઞાન અને આનંદથી ભરપૂર એવા આતમપદને (મોક્ષને)
પ્રાપ્ત કરે છે. ૫૪

૯૮ સખલિ. J. ૯૯ કહિ. J. ૧૦૦ ધૂર્ત જગત. M. ૧૦૧ નહિ M.
૧૦૨ શીખ. M. ૧૦૩ દંડથે. M. ૧૦૪ કરે. J. ૧૦૫ ચકચૂર. M.

યાકે^{૧૦૬} રાજ વિચારમૈં, અબલા એક પ્રધાન;
સો ચાહત હૈ જ્ઞાનજય, કેસે^{૧૦૭} કામ અયાન. ૫૫

જેને પોતાના રાજ્યની વિચારણામાં સ્ત્રી જ માત્ર પ્રધાન છે તે અજ્ઞાની એવો કામદેવ કેવી રીતે જ્ઞાન ઉપર જય મેળવવા ધરછતો હશે ? ૫૫

ઉરબ્રાન્તિ મિટિ જાત હૈ, પ્રગટત ગ્યાંન ઉદ્દ્યોત;
ગ્યાનીકું સિ વિષયબ્રમ, દિસા^{૧૦૮} મોહ સમ હોત. ૫૬

(વટેમાશુને) દિશાનો બ્રમ થાય ત્યારે જેમ ઉલટી દિશા સાચી લાગે છે, તે પ્રમાણે જ જ્ઞાનીને વિષયનો બ્રમ થતાં થાય છે. પરંતુ જ્યારે જ્ઞાનનો પ્રકાશ પ્રગટે છે ત્યારે હૃદયની બ્રાંતિનું નિવારણ થાય છે. ૫૬

દાએ^{૧૦૯} આપ વિલાસ કરિ, જૂઠે કું લી સાચ;
ધન્દ્રજલ પરિ^{૧૧૦} કામિની, તાસુ તૂ^{૧૧૧} મત રાચ. ૫૭

ધન્દ્રજલની માફક પોતાના વિલાસોથી જે જૂઠાને પશુ સાચું કરી બતાવે છે તે કામિનીમાં તું રાચ નહિં.

૧૦૬ જકે. M. ૧૦૭ કેસિ. J. ૧૦૮ દિશા. M.
૧૦૯ ગપિ. J. ૧૧૦ પરે. M. ૧૧૧ તું. M.

હસિત ફૂલ પદ્મવ અધર, કુચ ફૂલ કઠિન વિશાલ^{૧૧૨};
પ્રિયા દેખી મતિ રાચિ તૂ^{૧૧૩}, યા વિષ વેલિ^{૧૧૪} રસાલ. ૫૮

સ્રીનું હાસ્ય તે ફૂલ છે, તેના અધર તે પાંદડાં છે, તેના વિશાલ અને કઠણ સ્તનો તે ફળ છે, એમ માનીને સ્રીને દેખીને તું તેમાં આનંદ ન માન, કારણ કે આ રસવાળી વિષની વેલડી છે. ૫૮

ચરમ મઠિત હૈ કામિની, ભાજન મૂત્ર^{૧૧૫} પુરીષ;
કામ કીટ આકુલ સદા,
પરિહર^{૧૧૬} સુનિ ગુરુ સીખ^{૧૧૭}. ૫૯

કામિની એ ચામડાથી મઠેલું મૂત્ર અને વિદ્યાનું ભાજન છે અને તે કામરૂપી કીડાથી સદા ભરેલું છે. ગુરુની શિખામણ સાંભળી તું તેનો પરિહાર કર. ૫૯

વિષૈ^{૧૧૮} ત્યજિ^{૧૧૯} સૌ સખ ત્યજિ^{૧૨૦},
પાતક^{૧૨૧} દોષ વિતાન;
જલધિ તરત નવિ કયું^{૧૨૨} તરેઇ, તટિની ગંગા સમાન. ૬૦

પાપો અને દોષોનો વિસ્તાર કરનારા વિષયોને જે ત્યજે છે તે બધું જ ત્યજી શકે છે. જે માણસ સમુદ્રને તરી બંધ તે ગંગા જેવી નદીઓને કેમ ન તરે ? ૬૦

૧૧૨ બિરલ. J. ૧૧૩ મત રાચ તૂં M. ૧૧૪ વેલી. M.
૧૧૫ મૂત. M. ૧૧૫ A. પુરીષ. M. ૧૧૬ પરિહરી. J.
૧૧૭ શીખ M. ૧૧૮ વિષય. M. ૧૧૯ તજે. M.
૧૨૦ તજે. M. ૧૨૧ પાતિક. M. ૧૨૨ નવિ કલં. J.

ચાટે નિજલાલામિલિન, શુબક અસ્થિ^{૧૨૩} જ્યુ' શ્વાન;
તેસે^{૧૨૪} રાચે વિષયમે',

જડ નિજ રુચિ^{૧૨૫} અનુમાન. ૬૧

જેમ શ્વાન પોતાની લાળથી વ્યાપ્ત શુબક હાડકાને ચાટે છે અને તેમાં રાચે છે તેમ જડ પ્રાણી પોતાની રુચિના અનુમાનથી વિષયોમાં રાચે છે. ૬૧

ભૂપન બહુત^{૧૨૬} ખનાવતૈ, ચંદન ચરચત દેહ;
વંચત આપ હી આપકુ', જડ ધરિ^{૧૨૭} પુદ્ગલ નેહ. ૬૨

જડ પ્રાણીઓ પુદ્ગલ પર-શરીરપર સ્નેહ ધારણ કરીને ઘણા ઘણા આભૂષણો ખનાવે છે, ચંદનથી દેહને સજાવે છે અને તેમ કરી પોતાની જાતે જ પોતાને ઠગે છે. ૬૨

દુરદમ^{૧૨૮} મનકે જ્ય કિએ,

ઇન્દ્રિય જ્ય^{૧૨૯} સુખ હોત;

તાતે' મનજ્ય કરણકુ', કરો વિચાર ઉદ્ધોત. ૬૩

પ્રથમ દુર્દમ એવા મનનો જ્ય કરવાથી જ ઇન્દ્રિયોનો જ્ય સુખે કરી શકાય છે માટે મનનો જ્ય કરતા માટે વિચારોનો ઉદ્ધોત કરો-સુંદર વિચાર કરો. ૬૩

૧૨૩ હાડ M. ૧૨૪ તિસિં. J. ૧૨૫ રૂચી. M. ૧૨૬ બહુ. M.

૧૨૭ ધરી. M. ૧૨૮ દુર્દમ. M. ૧૨૯ જગ. M.

વિષયગ્રામકી સીમમે^{૧૩૦}, ઇચ્છાચારિ ચરંત;
જિન આના અંકુશ કરી, મન ગજ બસ કરુ^{૧૩૧} સંત. ૬૪

હે સંતો ! વિષયોરૂપી ગામના સીમાડામાં ઇચ્છાનુસારે ફરતા
મનરૂપી હાથીને શ્રીજિનની આજ્ઞારૂપી અંકુશથી વશ કરો. ૬૪

એક ભાવ મન પૈંનકો, જુઠ^{૧૩૨} કહે ગ્રંથકાર;
યાતેં પવનહિતે^{૧૩૩} અધિક, હોત ચિત્તકો ચાર. ૬૫

મન અને પવનનું એકત્વ છે એવું જે ગ્રંથકારો કહે છે
તે જુઠું કહે છે કારણ કે ચિત્તનો ચાર-તેની ગતિ-પવનથી
પણ અધિક છે. ૬૫

જામેં રાચે^{૧૩૪} તાહિમેં, ઊરચૈ (તે) કરિ^{૧૩૫} ચિત ચાર;
ઇષ્ટ અનિષ્ટ ન વિષયકો, યું નિહચે^{૧૩૬} નિરધાર. ૬૬

જેમાં મન રાચે છે તેમાં જ મન વિરક્ત થાય છે તેથી
વિષયો ઇષ્ટ કે અનિષ્ટ નથી પરંતુ ચિત્તની ભાવના ઇષ્ટ
અનિષ્ટ છે એ તું નિશ્ચયપૂર્વક માન. ૬૬

૧૩૦ સીમમિં જ. ૧૩૧ કરો M. ૧૩૨ જુઠ. જ.
૧૩૩ પવનહિતે. જ. ૧૩૪ પામિ રાચિ. જ. ૧૩૫ કરી. M.
૧૩૬ નિશ્ચય M.

કેવલ તામે' કરમકો, રાગ દ્વેષ તે^{૧૩૭} અંધ;

પરમે^{૧૩૮} નિજ અભિમાન^{૧૩૯} ધરિ

કાહિ ફિરતુ હૈ^{૧૪૦} અંધ. ૬૭

માત્ર તે વિષયોમાં રાગ અને દ્વેષ તે કર્મબંધના કારણુ છે. માટે હે અંધ! પર વસ્તુઓમાં આ પોતાની છે એવું અભિમાન ધારણુ કરી શા માટે ફરે છે? ૬૭

જઈસૈ^{૧૪૧} લક્ષના લક્ષિતમે^{૧૪૨},

ભાવ ધરતુ (ત) હૈ સાર;

તઈસૈ^{૧૪૩} મૈત્રી પ્રમુખમે,

ચિત ધરિ કરિ^{૧૪૪} સુવિચાર. ૬૮

જેમ તું સ્ત્રીઓના વિશ્વાસમાં સુંદર ભાવને ધરે છે તેમ સારી રીતે વિચાર કરી મૈત્રી વગેરે ભાવનાઓમાં ચિત્તને ધારણુ કર. ૬૮

બાહિર બહુરિ^{૧૪૫} ઠહા ફિરૈ,

આપહિમે^{૧૪૬} હિત દેખિ^{૧૪૭};

મૃગતૃણ્યા સમ વિષયકો, સુખ સખ જાનિ ઉવેખિ^{૧૪૮}. ૬૯

હે બાવરા! બહાર શુ ફરે છે? આત્મામાં જ તારું હિત છે, તે જો. વિષયોના સંઘળા સુખો મૃગતૃણ્યા સમાન છે, એમ જાણી તેની ઉપેક્ષા કર. ૬૯

૧૩૭ દ્વેષકો J. ૧૩૮ પરમે. J. ૧૩૯ ધરી. M. ૧૪૦ કયા ફિરત

હો. M. ૧૪૧ જૈસે. M. ૧૪૨ લક્ષી ન મેં. M. ૧૪૩ તૈસે. M.

૧૪૪ કરી. M. ૧૪૫ બહોરિ. M. ૧૪૬ આપહી મેં. J.

૧૪૭ દેખી. J. ૧૪૮ ઉવેખી. J.

પ્રિય અપ્રિય વ્યવહાર નિજ, રુચિ^{૧૪૯} રસ સાચો નાહિ;
અંગ જ વહ્નભ સુત ભરો, યૂકાદિક^{૧૫૦} નહિ કાંહિ. ૭૦

અમુક વસ્તુ પ્રિય હોવી કે અપ્રિય હોવી એ પોતાની
રુચિનો રસ છે, વાસ્તવિક રીતે સાચો નથી. નહિતર અંગથી
પેદા થયેલો પુત્ર વહાલો લાગે છે પણ જૂ વગેરે કેમ પ્રિય
નથી લાગતા ? ૭૦

હોવત સુખ નૃપ રંકકું, નોખત સુનત સમાન;
ઘક ભોગે^{૧૫૧} ઘક નાહિ^{૧૫૨}સો,

ખટ્યો^{૧૫૩} ચિત અભિમાન. ૭૧

રાજા અને રંકને નોખત સાંભળતાં સરખું જ સુખ થાય
છે. પરંતુ એક તે સુખને ભોગવે છે એટલે કે પોતાને તેનો
ભોક્તા માને છે, જ્યારે બીજો તેમ નથી માનતો. બન્નેને
સુખ થતું હોવા છતાં એકના ચિત્તમાં અભિમાન વધે છે
(તે જ વધારાનું છે) બીજામાં નહિ. ૭૧

ભવકો સુખ સંકલ્પભવ, કૃત્રિમ જિસ્થો^{૧૫૪} (જિસો) કપૂર;
રંજત હૈ જન સુગઘકું, વરજિત^{૧૫૫} ગ્યાંન અંકુર. ૭૨

સંસારના સુખો મનની માન્યતાથી જ પેદા થાય છે. તે
વાસ્તવિક સુખ નથી. જેમ બનાવટી કપૂરથી ભોળા માણસો
રાજી થાય છે, તેમ આવા સંસારના સુખોથી, જેમના મનમાં
જ્ઞાનના અંકુશ પ્રગટ્યા નથી તેવા મનુષ્યો જ રાજી થાય છે. ૭૨

૧૪૯ રુચિ. M. ૧૫૦ યૂકાદિક. J ૧૫૧ ભોગી. J. ૧૫૨
નાહી. J. ૧૫૩ ખટ્યો. J. ૧૫૪ જિસો. M. ૧૫૫ વહ્નત. M.

ગુન મમકારન ઝસ્તુકો, સો વાસના નિમિત્ત;
માને સુતમેં સુત અધિક, દોરત હેં હિત ચિત્ત. ૭૩

વસ્તુમાં મમત્વરૂપી ગુણ જે છે તે કેવળ વાસનાના નિમિત્તે જ છે, પિતા પોતાના સર્વ પુત્રોમાં સવાથો પુત્ર તેને જ માને છે કે જે પોતાનું હિત કરનારી પ્રવૃત્તિમાં ચિત્તને દોરે. ૭૩

મન કૃત મમતા જૂઠ હે, નહી વસ્તુ પરજાય;
નહિ^{૧૫૬} તો ઝસ્તુ ઝિકાઈયે,
કુચું^{૧૫૭} મમતા મિટિ જાય. ૭૪

મમતા કેવળ મનની માની લીધેલી છે અને તે ખોટી છે. તે વસ્તુના યોગે ઉત્પન્ન થયેલી નથી. નહીં તો જ્યારે વસ્તુ વેચી દેવામાં આવે છે ત્યારે તે મમતા કેમ મટી જાય છે? ૭૪

જન જનકી રુચિ સિન્ન હૈ, ભોજન કૂર કપૂર;
ભાગવંતકું જે રુચઈ^{૧૫૮}, કરભ કરે^{૧૫૯} સો હૂર. ૭૫

પ્રત્યેક વ્યક્તિની રુચિ જુદી જુદી હોય છે, કૂર અને કપૂરનાં ભોજન કે જે ભાગ્યવાનને રૂચે છે, તેને ઉંટ આધા મૂકે છે-તેને તે ગમતાં નથી. ૭૫

૧૫૬ નહી. M. ૧૫૭ કિઉ. J. ૧૫૮ રૂચે. M. ૧૫૯ કરિ. J.

કરભ હસે નૃપ ભોગકું, હસૈ કરભકું ભૂપ;
ઉદાસીનતા ખિનુ નહીં, દોઉકું^{૧૬૦} રતિ^{૧૬૧} રૂપ. ૭૬

રાજના ભોગને ઊંટ હસે છે અને રાજ ઊંટને હસે છે.
જે બંનેને પોતપોતાના ભોગોમાં ઉદાસીનતા પ્રગટે તે બંનેને
સુખ થાય. (બંને ભોજન પ્રીતિના કારણ થાય.) ૭૬

પરમે^{૧૬૨} રાચે^{૧૬૩} પરરુચિ,
નિજરુચિ^{૧૬૪} નિજગુનમાંહિ;

ખેલે^{૧૬૫} પ્રભુ આનંદધન,
ધરિ (રી) સમતા ગલ^{૧૬૬} ખાંહિ. ૭૭

પરમાં રુચિવાળો આત્મા પરમાં રાચે છે અને નિજ
આત્મામાં રુચિવાળો જીવ નિજગુણોમાં-પોતાના ગુણોમાં
રાચે છે. આનંદમય એવો આત્મા સમતારૂપી સ્ત્રીના ગળે
હાથ રાખીને સદાકાળ ખેલ્યા કરે છે. ૭૭

માયામય જગકો કહ્યો^{૧૬૭}, જિહાં સખહી વિસ્તાર;
ગ્યાનીકું હોખત કહાં, તહાં શોક કો ચાર. ૭૮

જ્યાં જગતનો સ્વપ્નોચ વિસ્તાર માયામય કહેવામાં
આવ્યો છે ત્યાં જ્ઞાનીને શોકનો પ્રચાર કેવી રીતે થાય? ૭૮

૧૬૦ દોનુકું M ૧૬૧ રતી° M. ૧૬૨ પરમિ J. ૧૬૩ રાચિ J.
૧૬૪ °રુચિ M. ૧૬૫ ખેલિ J. ૧૬૬ ગલિ M. ૧૬૭ કહીકે J.

સોચત નાંહિ^{૧૬૮} અનિત્યમતિ^{૧૬૯}, હિંચત માલ મલાન;
લાંહે લી સોચત ભજૈ, ધરત નિત્ય અભિમાન. ૭૬

જે મનુષ્યે જગતના સર્વ પદાર્થોને અનિત્ય માને છે, તેઓ પોતાનો સઘળો માલ ખત્રાસ થઈ જાય તો ય શોક કરતા નથી જ્યારે દરેક વસ્તુમાં નિત્યપણાનું અભિમાન ધરનારા, માટીનું ભાંડું-વાસણુ ભાંગી જાય તોય, શોક કરે છે. ૭૬

કૂટ વાસના ગઠિત હ^{૧૭૦}, આસા (શા) તંતુ વિતાન;
છેદે તાકું શુભમતી, કર^{૧૭૧} ધરિ યોધ કૃપાંન. ૮૦

આશારૂપી તંતુઓના વિસ્તારથી કૂટવાસના (રૂપી જાત) ગૂંથેલી છે. શુદ્ધ બુદ્ધિવાળો પુરુષ હાથમાં જ્ઞાનરૂપી કટારી લઈને તેને છેદી નાખે છે. ૮૦

જનની મોહ અંધારકિ, માયા રજની ફર;
ગ્યાંન ભાંન આલોકતિ, તાકું^{૧૭૨} કીજે^{૧૭૩} ફર. ૮૧

કૂર એવી માયારૂપી રાત્રિ કે જે મોહરૂપી અંધકારને ઉત્પન્ન કરનારી છે, તેને જ્ઞાનરૂપી સૂર્યના પ્રકાશથી ફર કરવી જોઈએ. ૮૧

૧૬૮ નહિ. M. ૧૬૬ મતી. M. ૧૭૦ હય. J. ૧૭૧ કરિ J.
૧૭૨ ભાનુ આલોકતે તાકો. M. ૧૭૩ કીજ. J.

ઉદાસીનતા મગન હુઈ, અધ્યાતન રસ રૂપ;

દેખે નહિ^{૧૭૪} કયુ ઓર જખ, તખ દેખે^{૧૭૫} નિજ રૂપ. ૮૨

અધ્યાત્મરૂપી રસના રૂપા જેવી ઉદાસીનતામાં મગન બનેલ આત્મા, જ્યારે બીજી કંઈપણ ન જુએ ત્યારે પોતાના રૂપને જુએ છે. ૮૨

આગે^{૧૭૬} કરી નિસંગતા, સમતા સેવત જેહુ;

રમે પરમ આનંદરસ, સત્યયોગમે^{૧૭૭} તેહુ. ૮૩

નિઃસંગભાવને આગળ કરી જે સમતાને સેવે છે તે પરમ આનંદના રસ સમાન યોગમાં સાથે સાથ રમે છે. ૮૩

દંભહી જનિત અસંગતા, ઇહ ભવકે સુખ દેત;

દંભરહિત નિરસંગતા^{૧૭૮}, કૌન^{૧૭૯} દૂર સુખ દેત. ૮૪

દંભપૂર્વકની નિઃસંગતા પણ આ ભવના સુખ આપે છે તે પછી દંભ વિનાની નિઃસંગતા માટે કયું સુખ દૂર છે? ૮૪

મત હો સંગનિવૃત્તકું, પ્રેમપરમ ગતિ પાઈ;

તાકો સમતા રંગ પુનિ, કિનહી કહ્યો ન જઈ^{૧૮૦}. ૮૫

સંગથી નિવૃત્ત થયેલાને કદાચ સુખદાયક પરમ ગતિની પ્રાપ્તિ ન થાઓ પણ તેને જે સમતાનો રંગ છે (તે સમતાના રંગનું સુખ છે) તે કોઈથી કહ્યો જાય તેમ નથી. ૮૫

૧૭૪ નહી. J. ૧૭૫ દેખિ. J. ૧૭૬ આગિ. J. ૧૭૭
સત્યયોગમે. M. ૧૭૮ નિરસંગતે. J. ૧૭૯ કૌન. M ૧૮૦ જય. M.

તિસના વિદ્રુમ વલિલધન, વિષય ધુમર^{૧૮૧} બહુ જોર;
ભીમ^{૧૮૨} ભયંકર ખેદ જલ, ભવસાયર ચિહુ ઝોર. ૮૬

તૃષ્ણાઓરૂપી પરવાળાંઓની વલ્લિઓ જેમાં ફેલાયેલી છે
એવો, વિષયોની ધૂમરીઓનું જેમાં બહુ જોર છે એવો અને
અતિ ભયંકર ખેદરૂપી જલ જેમાં છે એવો આ સંસારરૂપી
સમુદ્ર ચારે તરફ ફેલાયેલો છે. ૮૬

ચાહિ^{૧૮૩} તાકો પાર તો, સજ કરિ^{૧૮૪} સમતા નાઉ;
શીલ અંગ દંઠ પાટિએ^{૧૮૫} સહસ અઠાર^{૧૮૬} બનાઉ. ૮૭

કૂઆથંભ^{૧૮૭} શુભ યોગ પરિ^{૧૮૮},
બધકિ માલિમ^{૧૮૯} ગ્યાન;
અધ્યાતમ સઠિ બલિ ચલૈ^{૧૯૦}, સંયમ પવન પ્રમાન. ૮૮

જો તે ભવસમુદ્રનો પાર પામવા તું ચાહતો હોય તો જેમાં
અઠાર હજાર શીલના અંગોરૂપી પાટિયાં છે; શુભ યોગરૂપી
કૂઆથંભ છે, જ્યાં જ્ઞાનરૂપી માલમ-સુકાની ખેઠો છે અને જે
અધ્યાતમરૂપી સઠના બલથી સંયમરૂપી પવનના યોગે ચલે છે,
તે સમતારૂપી નૌકાને સજ કર. ૮૭-૮૮

૧૮૧ ધૂમર. J. ૧૮૨ જીમ. J. ૧૮૩ ચાહિ. J. ૧૮૪ કર. M.
૧૮૫ પાટીએ. M. ૧૮૬ અઠાર. J. ૧૮૭ કૂઆથંભ. M.
૧૮૮ પરી. M. ૧૮૯ મૈકે માલીમ. M. ૧૯૦ સઠ બલે ચલે. M.

યોગી જે બહુ^{૧૯૧} તપ કરે^{૧૯૨}, આઠ ગુરે તરુપાત;^{૧૯૩}
ઉદાસીનતા વિનુ ભસમ, હુતિમૈ^{૧૯૪} સોલી^{૧૯૫} જાત. ૮૯

યોગીઓ કે જે ઘણા તપ કરે છે, પડી ગયેલા વૃક્ષના
પત્રોને ખાય છે તેમનો તે તપ પણ ઉદાસીનતા ભાવ વિનાનો
હોય તે ભસ્મમાં આહુતિની સમાન છે. ૮૯

છૂટિ ભવકે જાલથૈ^{૧૯૬}, જિમ નહિ તપ કરે^{૧૯૭} લોક;
સો લી મોહિ કાહુકું, દેત જનમકો શોક. ૯૦

જે તપ કર્યા વિના ભવ જાલથી કોઈની મુક્તિ થતી નથી
તે તપ પણ મોહથી કોઈકને જન્મ મરણના શોકનું કારણ
થાય છે. ૯૦

વિષય^{૧૯૮} ઉપદ્રવ સખ મિટે^{૧૯૯}, હોવત સુખ સંતોષ;
તાતે વિષયાતીત હૈ^{૨૦૦}, દેત શાન્ત રસ યોષ. ૯૧

વિષયોના સર્વ ઉપદ્રવો મટી જાય ત્યારે સંતોષનું સુખ
પ્રાપ્ત થાય છે તેથી તે સુખ વિષયાતીત છે અને શાન્તરસની
પ્રાપ્તિ કરાવનાર છે. ૯૧

૧૯૧ જબહુ. M. ૧૯૨ કરિ. J. ૧૯૩ ગુરે તરુપાત. M. ૧૯૪
હુતિમે. M. ૧૯૫ ભિ. M. ૧૯૬ જાલથૈ. M. ૧૯૭ કરી. M.
૧૯૮ વિષૈ. J. ૧૯૯ મિટયો. M. ૨૦૦ વૈ J.

બિનુ લાલચિ^{૨૦૧} બશ હોત હૈ,

વશા બાત એહ^{૨૦૨} સાથ;
યાતે કરધ^{૨૦૩} નિરીહ કે, આગૈ^{૨૦૪} સમ રતિ નાચ. ૯૨

લાલચ ન હોય ત્યારે સ્ત્રી વશ થાય છે, એ વાત સાચી છે. કારણ કે, નિરીહ-નિઃસ્પૃહ પુરુષની આગળ જ સમભાવમાં રતિરૂપી સ્ત્રી નૃત્ય કરે છે. ૯૨

દિધ^{૨૦૫} પરિમલ સમતા લતા, વચન અગોચર સાર;
નિત્ત બિધર લી જિહાં વસે,
લહિ^{૨૦૬} પ્રેમ મ(સ)હકાર. ૯૩

સમતારૂપી લતા વચનને અગોચર તથા સારભૂત એવી સુગંધી પ્રગટાવે છે કે જેના યોગે નિત્ય વૈરવાળા જીવો પણ પરસ્પર પ્રેમ ધારણ કરીને સાથે વસે છે. ૯૩

સેના રાખસ મોહકી, જીપિં સુખિ^{૨૦૭} પ્રખુદ્ધ;
બ્રહ્મબાનીક^{૨૦૮} (બ્રહ્મબાન ઇક) લેધકિ^{૨૦૯},
સમતા અંતર શુદ્ધ. ૯૪

જેનું હૃદય સમતાના યોગે શુદ્ધ થયેલું છે એવો પ્રખુદ્ધ આત્મા મોહરૂપી રાક્ષસની સેનાને સમતારૂપી એક બ્રહ્મબાણ લઈને સુખપૂર્વક જીતે છે. ૯૪

૨૦૧ બિન લાલચ. M. ૨૦૨ પર. M. ૨૦૩ કરે. M. ૨૦૪ આગે. M. ૨૦૫ દે M. ૨૦૬ નિત્ય ખીહીરી લી જ્યાં વસે લહતું. M. ૨૦૭ જીપે સુખે. M. ૨૦૮ બ્રહ્મબાનિકઇ. M. ૨૦૯ લેઇકે. M.

કવિ મુખ કલ્પિત અમૃતકે, રસમેં મૂઝત કાહિ^{૨૧૦};
બળે એક સમતા સુધા,
રતિ ધરિ શિવ પદ માહિ^{૨૧૧}. ૯૫

કવિના મુખથી કલ્પિત અમૃતના રસમાં શું મુંઝાવ છે ?
શિવપદમાં રતિ ધારણ કરીને એક સમતારૂપી અમૃતને સેવો. ૯૫

યોગગ્રંથ જલનિધિ મથો, મન કરી મેરુ^{૨૧૨} મથાન;
સમતા અમરત^{૨૧૩} પાઈકે^{૨૧૪},
હો અનુભૌ રસુ જન. ૯૬

યોગગ્રંથ થોરૂપી સમુદ્રને મનરૂપી મેરુનો સ્વયે કરી મથો,
જેથી સમતારૂપી અમૃતને પ્રાપ્ત કરીને અનુભવરૂપી રસના
બાહુકાર થાઓ. ૯૬

ઉદાસીન મતિ^{૨૧૫} પુરૂષ જો,
સમતાનિધિ શુભ^{૨૧૬} વેષ;
છોરત તાકું ક્રોધ^{૨૧૭} કિધુ^{૨૧૮}, આપહી કર્મ અશેષ. ૯૭

જે પુરૂષ ઉદાસીન બુદ્ધિવાળો છે, સમતાનો નિધિ છે,
શુભ દેખાવવાળો છે તેને સઘળાં કર્મો પોતાની મેજે જ,
બાણે કે તેના પર ક્રોધ આવ્યો ન હોય તેમ, છોડી દે છે. ૯૭

૨૧૦ કાંઠી M. ૨૧૧ માંઠી. M. ૨૧૨ કરી મેરુ. M. ૨૧૩
અમૃત. M. ૨૧૪ પાઈકિ. J. ૨૧૫ મતી M. ૨૧૬ સુભ. M.
૧૧૭ ક્રોધિ. M ૨૧૮ કિધુ. J.

શુદ્ધ યોગ શ્રદ્ધાન ધરી, નિત્ય કરમકો ત્યાગ;
પ્રથમ કરિ^{૨૧૯} જે મૂઠ સો, ઉભય બ્રહ્મ નિરભાગ. ૯૮

કેવળ યોગ ઉપર જ શુદ્ધ શ્રદ્ધા ધારણ કરી જે નિત્યક-
મીનો ત્યાગ કરે છે તે નિર્ભાગી મૂઠોમાં પ્રથમ છે અને ઉભય
બ્રહ્મ થનાર છે. ૯૮

ક્રિયા મૂઠ જૂઠી^{૨૨૦} ક્રિયા, કર ન થાપે^{૨૨૧} ગ્યાન;
ક્રિયા બ્રહ્મ ઈક ગ્યાન મત^{૨૨૨}, છેદે ક્રિયા અભાન. ૯૯

ક્રિયા પાછળ મૂઠ બનેલો આત્મા ફેાગટ ક્રિયા કરે છે
પણ તે જ્ઞાનને આત્મામાં સ્થાપન કરતો નથી.

ખીજે ક્રિયાબ્રહ્મ છે તે જ્ઞાનને જ માને છે અને અભણ
એવો તે ક્રિયાનો છેદ કરે છે. ૯૯

તે દોનું થે દ્વરિ શિવ, જે નિજ બલ^{૨૨૩} અનુસાર;
મારગ રુચિ^{૨૨૪} મારગ રહિ^{૨૨૫},
સો શિવ સાધણુહાર. ૧૦૦

આ બંનેય આત્માથી મોક્ષ દૂર છે પણ જે પોતાની
શક્તિ અનુસારે માર્ગમાં રુચિ રાખી શુદ્ધ માર્ગમાં રહે છે
તે જ મોક્ષને સાધનારો છે. ૧૦૦

૨૧૯ કરે. M. ૨૨૦ જૂઠી J. ૨૨૧ કરિ ન થાપિ. J. ૨૨૨ મતી M
૨૨૩ બલિ. J. ૨૨૪ માર્ગ રુચી. M. ૨૨૫ ગડે. M.

નિવૃત્તિ લલનાકો^{૨૨૬} સહજ, અચરજકારી કોઈ;^{૨૨૭}
જો નર^{૨૨૮} યાકું રુચત^{૨૨૯} હૈ, યાકું દેખે^{૨૩૦} સોઈ. ૧૦૧

નિવૃત્તિરૂપી સ્ત્રીનેા સ્વભાવ કોઈ આશ્ચર્યાકારી છે. જે
મનુષ્ય તેને રુચે છે તે નરજ તેને (શિવને) દેખી શકે
છે. ૧૦૧

મન પારદ મુરછિત ભયો, સમતા ઔષધિ આઈ;
સહજ (સહસ્ર) વેધિ^{૨૩૧} રસ પરમગુન,
સોવન સિદ્ધિ કમાઈ. ૧૦૨

સમતારૂપી ઔષધિ જ્યારે આવી ત્યારે મનરૂપી પારો
મૂર્છિત થયો અને સહજ વેધ સહસ્ર વેધી રસ ઉત્પન્ન થયો.
જેના પરિણામે પરમ ગુણોરૂપી સુવર્ણની કમાણી થઈ. ૧૦૨

ખડુત ગ્રંથ નય દેખિકે, મહાપુરુષ કૃત સાર;
વિજયસિંહસૂરિ^{૨૩૨} કિઓ, સમતા શતકો હાર. ૧૦૩

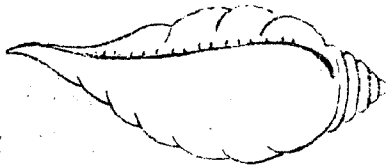
૨૨૬ લલનાકું. M. ૨૨૭ અચરિજકારી કાઉ. M. ૨૨૮ નહિ. J.
૨૨૯ રુચત. M. ૨૩૦ દેખિ. J. ૨૩૧ વેધ. M. ૨૩૨ બિજો. J.

ભાવત યાકો^{૨૩૩} તત્ત્વ મન, હો સમતા રસ લીન;
 જ્યું^{૨૩૪} પ્રકટે^{૨૩૫} તુઝ સહજ સુખ,
 અનુભો^{૨૩૬} ગમ્ય આહીન. ૧૦૪

ઘણા ગ્રંથોને જોઈને મહાપુરુષકૃત ગ્રંથોના સારભૂત આ સમતાશતકનો હાર શ્રી વિજયસિંહસૂરિએ કર્યો છે. જેવું તત્ત્વ મનમાં ભાવતા સમતારસમાં લીન થાવ. જેથી તમને એવું સ્વાભાવિક સુખ પ્રગટ થાય કે જે માત્ર અનુભવગમ્ય જ હોય અને જેનો કદી નાશ ન થાય. ૧૦૩-૧૦૪

કવિ જશવિજય સુસીખ એ,^{૨૩૭} આપ આપકું દેત;
 સામ્યશતક ઉદ્ધારકરિ^{૨૩૮}, હેમવિજય મુનિ હેત. ૧૦૫

કવિ જશવિજય આ સુંદર શિખામણ પોતે પોતાને જ આપે છે અને કહે છે કે હેમવિજય નામના મુનિ માટે મેં આ સામ્યશતકનો ઉદ્ધાર કર્યો છે. ૧૦૫

૨૩૩ જાકું. M. ૨૩૪ જિ.ઉં. J. ૨૩૫ પ્રગટે. M. ૨૩૬ અનુ-
 ભવ. M. ૨૩૭ યશવિજયસું શિખ એ. M. ૨૩૮ કરી M.

परिशिष्टम् [१]

साम्बशतकना क्या क्या श्लोको साथे समताशतकना
क्या क्या दूडा साम्ब धरावे छे तेनी याहीः—

साम्बशतक श्लोक संख्या	समताशतक दूडा संख्या	साम्बशतक श्लोक संख्या	समताशतक दूडा संख्या
१	—	२०	१२
२	—	२१	१३
३	१	२२	१४
४	—	२३	१५
५	२	२४-२५	१६
६	३	२६	—
७	४	२७	१७
८	५	२८	१८
९	६	२९	१९
१०-११	७	३०	२०
१२-१३	८	३१	२१
१४-१५-१६	९	३२	२२
१७	१०	३३	२३
१८	—	३४	२४
१९	११	३५	२५

साभ्यशतक श्लोक संख्या	समताशतक द्वडा संख्या	साभ्यशतक श्लोक संख्या	समताशतक द्वडा संख्या
३६	—	५७	४५
३७	२६	—	४६
३८	—	५८	—
३९	२७	५९	४७
४०	२८	६०	४८
४१	२९	६१	४९
४२	३०	६२	५०
४३	३१	६३	५१
४४	—	६४	५२
४५	३२	६५	५३
४६	३३	—	५४
४७	३४	६६	५५
४८	३५-३६	—	५६
४९	—	६७	५७
५०	३७	—	५८
५१	३८	—	५९
५२	३९	—	६०
—	४०	६८	६१
५३	४१	६९	६२
५४	४२	७०	६३
५५	४३	७१	६४
५६	४४	७२	६५

साम्यशतक श्लोक संख्या	संभताशतक द्वडा संख्या	साम्यशतक श्लोक संख्या	संभताशतक द्वडा संख्या
७३	६६-६७	६१	६०
७४	६८	६२	६१
७५	६९	६३	६२
७६	७०	६४	६३
—	७१	६५	६४
७७	७२	६६	६५
७८	७३	६७	६६
७९	७४	६८	—
—	७५	६९	६७
—	७६	१००	६८
—	७७	—	६९
८०	७८-७९	—	१००
८१	—	१०१	१०१
८२	८०	१०२	—
८३	८१	१०३	१०२
८४	८२	१०४	—
८५	८३	१०५	—
८६	८४	१०६	—
८७	८५	—	१०३
८८	८६	—	१०४
८९	८७-८८	—	१०५
९०	८९	—	—

परिशिष्टम् [२]
 साम्यशतकपद्यानां
 वर्णक्रमेण सूची

पद्यप्रारम्भः	पद्यक्रमांकः
अखर्वगर्वशैलाग्र	३८
अजितैरिन्द्रियैरेष	५३
अध्यात्मोपनिषद्बीज	८४
अनादिमायारजनीं	८३
अनादिवासनाजाल	८२
अन्तरङ्गद्विषत्सैन्य	६०
अवधत्से यथा मूढ !	७४
अष्टाङ्गस्यापि योगस्य	८
अस्मिन् संसारकान्तारे	४३
अहङ्कारादिरहितं	१
अहो ! मोहस्य माहात्म्यं	१९
अहो ! वणिक्कला कापि	१०१
अहो ! संकल्पजन्माऽयं	६४
आत्मनः सततस्मेर	३३
आत्मन्येव हि नेदिष्टे	७५
आशाः कु(क)वलयन्नुच्चै	४८

पद्यप्रारम्भः

पद्यक्रमांकः

आस्तामयं लयः श्रेयान्	५
इदं कृत्रिमकूपर	७७
इन्द्रियाण्येव पञ्चेषु	६२
उच्चैस्तरमहङ्कार	३९
उद्दामक्रममाविभ्रद्	२६
उन्मनीभूयमास्थाय	२
एतानि सौमनस्यस्य	५४
औदासीन्यक्रमस्थेन	३
औदासीन्योल्लसन्मैत्री	९९
कारणानुगतं कार्यं	३७
केषाञ्चित्कल्पते मोहाद्	२१
क्रोधयोधः कथङ्कार	३५
क्लेशावेशमपास्य निर्भरतरं	१०५
क्षमाभृदप्रियः साधु	४९
चक्षुष्यद्वेष्यतां भावे	७३
चित्रमम्भोजिनीदल	४२
तत्कषायानिमांश्छेत्तु	३१
तद्विवेकसुधाम्भोधौ	२४
तस्यानघमहो ! बीजं	१०
तिरयन्नुज्ज्वलालोक	४०

पद्यप्रारम्भः

पद्यक्रमांकः

दम्भजादपि निःसङ्गा	८६
दर्शयन्ति स्वलवै	६७
दोषत्रयमयः सैष	३०
धिगविद्यामिमां मोह	८१
निजलालाविलं लीढे	६८
नित्यानन्दसुधारश्मे	६
निःसङ्गतां पुरस्कृत्य	८५
पर्यवस्यति सर्वस्य	१५
प्रणिधाय ततश्चेत	४६
प्रातिहार्यमियं धत्ते	१०१
प्रियाप्रियव्यवहृति	७६
बहिरन्तर्वस्तुतत्त्वं	२५
भर्तुः शमस्य ललितै	३६
भुव्यभिष्वंग एवायं	१४
भूयांसि यानि शास्त्राणि	१०४
भोगिनो दृग्विषाः स्पष्टं	५६
मनः पवनयोरैक्यं	७२
ममत्वपङ्कं निःशङ्कं	२२
ममत्ववासना नित्य	१३
ममत्वविषमूर्च्छाल	१६

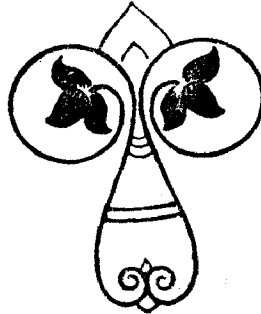
पद्यप्रारम्भः

पद्यक्रमांकः

ममत्वं माम ! भावेषु	७८
मा मुहः क.विसंकल्प	९६
मायावल्लीवितानोऽयं	४४
मृदुत्वभिदुरोद्योगा	४१
मैत्र्यादिवासनामोद	९८
यदात्मन्येव निःक्लेशं	५९
यदामनन्ति विषयान्	५८
यद्वामी पिशुनाः कुर्यु	५५
यस्मै समीहसे स्वान्त !	५२
यस्य साम्राज्यचिन्तायां	६६
यावज्जागर्ति सम्मोह	२९
येऽनिशं समतामुद्रां	१२
येनैव तपसा प्राणी	९१
योगग्रन्थमहाम्भोधि	९७
योगश्रद्दालवो ये तु	१००
यः कश्चित्तु लयः साम्ये	७
रागद्वेषपरित्यागा	९
रागोरगविपज्वाला	२३
लवणोदन्वतो यः स्या	५०
लोभद्रुममवष्टभ्य	४७

पद्यप्रारम्भः	पद्यक्रमांकः
वशीभवन्ति सुन्दर्यः	९३
वश्या वेश्येव कस्य स्याद्	२८
वाशनावेशवशतो	७९
विदलद्भ्रंघकर्माण	८९
विधाय कायसंस्कार	६९
विरागो विषयेष्वेषु	१७
विश्वं विश्वमिदं यत्र	८०
विषमेषुरयं धूर्त	६५
विषयेष्विन्द्रियग्राम	५७
विहाय विषयग्राम	११
वीरपंचतयीमेता	६३
व्यवस्थाप्य समुन्मील	३४
शरीरकेऽपि दुःखाय	१८
शीर्णपर्णाशनप्रायै	९०
श्रीमच्चान्द्रकुलाम्बुजैकतरणोः	१०६
श्रुतस्य व्ययदेशेन	२०
सङ्गावेशान्निवृत्तानां	८७
सञ्चरिष्णुरसौ स्वैरं	७१
सन्तोषः संभवत्येष	९२
समन्तात्तस्य शोषाय	५१

पद्यप्रारम्भः	पद्यक्रमांकः
साम्यदिव्यौषधिस्थेम	१०३
साम्यपीयूषपाथेधि	४
साम्यब्रह्मास्त्रमादाय	९५
स्रते सुमनसां कश्चि	९४
स्रत्रयन्ती गतिं जिह्वां	४५
सैष द्वेषशिखी ज्वाला	२०
स्पष्टं दुष्टज्वरः क्रोध	३२
स्फुरत्तृष्णालताग्रन्थि	८८
स्वान्तं विजित्य दुर्दान्त	७०
स्वैरचारीन्द्रियाश्वीय	६९

શુદ્ધિ પત્રક

પૃષ્ઠ	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૪	૧૫	પરમાત્માને	પરમાત્મા
૧૧	૨	°મિયુષિ	°મીયુષિ
૧૧	૭	પયોડષિ	પયોડપિ
૧૭	૧	°દુદ્ધર°	°દુદ્ધર°
૨૦	૬	ચમાંસ°	માંસ°
૨૧	૧૫	અવશ્ય	અવશ્ય તેને।
૩૬	૧૦	°મવમથ્ય	°મવમથ્ય
૪૭	૮	અગિને	અગ્નિને
૬૩	૧૧	નિહથેં	નિહથેં

જૈન સાહિત્ય વિકાસ મંડળનાં પ્રકાશનો

* (૧) પ્રતિક્રમણની પવિત્રતા—

પ્રતિક્રમણ સૂત્રોના રચયિતા, તેની આવશ્યકતા, પ્રતિક્રમણની ચારિત્ર ઉપર અસર વગેરે વિષયોની વિશદ મીમાંસા કરી અનેક શંકાઓના શાસ્ત્રીય સમાધાન આમાં આપવામાં આવ્યા છે. વિ. સં. ૨૦૦૭ મૂલ્ય રૂ. ૦-૬૨

(૨) પ્રતિક્રમણ સૂત્ર પ્રયોધટીકા ભા. ૧ લો—

પ્રતિક્રમણ સૂત્રોના અષ્ટાંગ વિવરણને સમાવતા આ પુસ્તકના ત્રણ ભાગો પૈકી આ પ્રથમ ભાગમાં નવકાર મંત્રથી આરંભી અરિહંત ચેદ્યાણં સુધીનાં સૂત્રો સામેલ કરવામાં આવ્યાં છે, કાર્યોત્સર્ગ ઉપર પુષ્કળ પ્રકાશ પાડવામાં આવ્યો છે, પૂજાની પરિભાષા સમજાવવાઈ છે, આલંબન યોગતુ' રહસ્ય દર્શાવાયું છે. આ ભાગના પાંચેય પરિશિષ્ટો ફરી ફરીને વાંચવા જેવાં છે. વિ. સં. ૨૦૦૭ મૂલ્ય રૂ. ૫-૦૦

* (૩) પ્રતિક્રમણ સૂત્ર પ્રયોધ ટીકા ભા. ૨ જો—

આ બીજા ભાગમાં 'મગવાનહં' થી આરંભી મરહેસર

* આ નિશાનીવાળા ગ્રંથો અપ્રાપ્ય છે.

સુધીનાં સૂત્રો સમાવિષ્ટ કરાયાં છે. પંચાચાર અને શ્રાવકધર્મ ઉપર પુષ્કળ પ્રકાશ પાથરેલ છે.

લઘુશાન્તિ ઉપર ૧૦૦ પૃષ્ઠ જેટલું વિવેચન કરી તેના પદે પદનું રહસ્ય સમજાવી તેમાં રહેલા મંત્રોના અર્થનું ઉદ્ઘાટન કરાયું છે. વિ. સં. ૨૦૦૮ મૂલ્ય રૂ. ૫-૦૦

(૪) પ્રતિક્રમણ સૂત્ર પ્રબોધટીકા ભા. ૩ ભે—

‘મન્નહ જિણાણ’ થી આરંભી પ્રતિક્રમણના અવશિષ્ટ સર્વ સૂત્રો આમાં દાખલ કરવામાં આવ્યાં છે. ઉપરાંત અનેક મહત્વના વિષયો આમાં ચર્ચવામાં આવ્યા છે. અજિતશાન્તિ સ્તવ ઉપર અદ્ભુત પ્રકાશ પાડવામાં આવ્યો છે.

પ્રાચીનમાં પ્રાચીન પ્રતિષ્ઠાના આધારે સંતિકરં સ્તવનો પાઠ સુધારીને મૂકવામાં આવ્યો છે. પાંચેય પ્રતિક્રમણની વિધિ તથા હેતુઓ સ્તવનાદિ સંબંધ તથા અનેક પરિશિષ્ટો સમુચિત રીતે અપાયા છે. ૨૪૦૦ પૃષ્ઠ પ્રમાણ આ ૩ ગ્રંથો એક યાદગાર કૃતિ સમા છે. વિ. સં. ૨૦૦૯ મૂલ્ય રૂ. ૫-૦૦

* (૫) પંચ પ્રતિક્રમણ સૂત્ર (પ્રબોધટીકાનુસારી) ગુજરાતી આવૃત્તિ—

પાંચેય પ્રતિક્રમણના સૂત્રોના પ્રત્યેક શબ્દોના અર્થ, સમુદાયાર્થ, અર્થરહસ્ય, સૂત્રપરિચય, વિધિઓ તથા અન્ય સર્વ ઉપયોગી વિષયોને સમાવતું શુદ્ધ પ્રકાશન છે. ૬૪૦ પાનાનો દળદાર ગ્રંથ. વિ. સં. ૨૦૧૦ મૂલ્ય રૂ. ૨-૦૦

(૬) પંચ પ્રતિક્રમણ સૂત્ર તથા નવસ્મરણ. (આવૃત્તિ ખીણ) હિન્દી આવૃત્તિ—

પાંચેય પ્રતિક્રમણના સૂત્રોનો શબ્દાર્થ, અર્થસંકલના, સૂત્ર પરિચય, વિધિઓ, ઉપયોગી વિષયો, નવસ્મરણો, ચૈત્યવંદનો તથા સ્તુતિઓ વગેરેનો સમાવેશ કરતું આ સર્વાંગ શુદ્ધ પ્રકાશન છે. વિ. સં. ૨૦૨૫ મૂલ્ય રૂ. ૫-૦૦

* (૭) સચિત્ર સાર્થ સામાયિક ચૈત્યવંદન.
(આવૃત્તિ ખીણ)—

સામાયિક તથા ચૈત્યવંદનના સૂત્રોનું વિશિષ્ટરીતે, સરળ, આળસોગ્ય ભાષામાં વિવેચન કરી, જરૂરી ચિત્રો દ્વારા તેની સમજૂતી આપવામાં આવી છે. વિ. સં. ૨૦૨૪. મૂલ્ય રૂ. ૧-૨૫

(૮) યોગપ્રદીપ.

લગભગ દોઢસો શ્લોક પ્રમાણુ આ પ્રાચીન ગ્રંથ યોગ જેવા ગહન વિષય ઉપર ગંભીર પ્રકાશ પાડે છે. આમાં પ્રાચીન ગુજરાતી બાલાવબોધ તથા અર્થ સમજૂતી દ્વારા વિશિષ્ટ વિવેચન છે. વિ. સં. ૨૦૧૭ મૂલ્ય રૂ. ૧-૫૦

(૯) ધ્યાન વિચાર (સચિત્ર)

આ નાનકડો ગ્રંથ ધ્યાન અંગેના તર્કન અપરિચિત ૨૪ પ્રકારો દર્શાવી, જૈન દર્શને ધ્યાનના વિષયમાં જે વિશદ ચિંતન દર્શાવ્યું છે, જે ગૂઢ રહસ્યો ઠાખંયાં છે તેને પ્રકટ કરે છે. ધ્યાનના વિષય પર આવો પ્રકાશ પાથરનાર કોઈ ગ્રંથ આજ સુધી પ્રાપ્ત થયેલ નથી. વિ. સં. ૨૦૧૭ મૂલ્ય-સ્વાધ્યાય

(૧૦) તરવાનુશાસન. (ગુજરાતી અનુવાદ સહિત)—

ધ્યાનના પ્રત્યેક અભ્યાસી માટે આનું વાચન અત્યંત જરૂરી છે. ધ્યાનના વિષયની સંપૂર્ણ છણાવટ કરતા આ ગ્રંથમાં વ્યવહાર ધ્યાન, નિશ્ચય ધ્યાન વગેરેનું સુંદર વર્ણન છે.

વિ. સં. ૨૦૧૭

મૂલ્ય રૂ. ૧-૦૦

* (૧૧) નમસ્કાર સ્વાધ્યાય. (સચિત્ર) [પ્રાકૃત વિભાગ]—

શ્રીપંચમંગલ મહાશ્રુતસ્કન્ધ અર્થાત્ શ્રી નવકાર મહામંત્રની યથાર્થ સ્વરૂપમાં વ્યવસ્થિત સમજ આપતાં અનેક પ્રાકૃત સ્તોત્રો, યંત્રો, મંત્રો તથા ચિત્રોનો આમાં અનોખો સંગ્રહ છે.

નમસ્કાર વિષયક પ્રાચીન શ્રેષ્ઠ સાહિત્યનો, ગુજરાતી અનુવાદ સાથેનો આ અભૂતપૂર્વ સંગ્રહ છે

વિ. સં. ૨૦૧૭

મૂલ્ય રૂ. ૨૦-૦૦

(૧૨) ઋષિમંડલ સ્તવયંત્રાલેખન.

મન્ત્ર વિજ્ઞાનમાં સિદ્ધ, ચૌદમી શતાબ્દિના સમર્થ માંત્રિક, આચાર્યશ્રી સિદ્ધતિલકસૂરિની આ કૃતિ છે, આમાં ઋષિમંડલ-યંત્રનું આલેખન કરવાની વિધિ સરળતાથી સમજાવવામાં આવી છે. ૧૧ પરિશિષ્ટો તથા સરળ ગુજરાતી અનુવાદ સાથેનો આ ગ્રંથ સાધકોને અતિ ઉપયોગી છે.

વિ. સં. ૨૦૧૭

મૂલ્ય રૂ. ૩-૦૦

(૧૩) ઋષિમંડલ યન્ત્ર. (ત્રિરંગી આર્ટ પેપર ઉપર)—

આચાર્ય શ્રી સિદ્ધતિલકસૂરિએ નિર્દિષ્ટ કરેલ આમનાય

અનુસાર દોરનામાં આવેલ ઋષિમંડલ યંત્રને ત્રણ રંગોમાં સુંદર રીતે આટ પેપર ઉપર છાપવામાં આવેલ છે.

વિ. સં. ૨૦૧૭

મૂલ્ય રૂ. ૧-૦૦

(૧૪) નમસ્કાર સ્વાધ્યાય. (સચિત્ર) [સંસ્કૃત વિભાગ]

શ્રી નવકાર મહામંત્ર અંગેના ૪૩ પ્રાચીન સંસ્કૃત સ્તોત્રો તથા સંદર્ભોને આ મહાકાવ્ય ગ્રંથમાં સમાવિષ્ટ કરાયા છે.

શ્રી નવકાર મહામંત્રની વિશેષતાઓ જાણવા ઇચ્છતા અભ્યાસીઓ તથા આરાધકો માટે આ ગ્રંથ અતિ ઉપયોગી છે.

વિ. સં. ૨૦૧૯

મૂલ્ય રૂ. ૧૫-૦૦

* (૧૫) A comparative study of the jaina theories of reality and knowledge.

By-Y. J. Padmarajah

જૈન દર્શનની અન્ય દર્શનો સાથે તુલના કરી તેના પર વિશદ વિવેચન કરતા આ નિબંધ (થીસીસ) પર ઓક્સફર્ડ યુનિવર્સિટી દ્વારા લેખકને M. A. D. Phil ની પદવી એનાયત થયેલ છે. અતિ ઉપયોગી આ ગ્રંથની સેંકડો પ્રતિઓ પરદેશમાં ગયેલ છે. ઇ. સ. ૧૯૬૩. મૂલ્ય રૂ. ૧૫-૦૦

(૧૬) સર્વસિદ્ધાન્તપ્રવેશક

છ એ ભારતીય દર્શનોનું ટૂંકું પણ સચોટ વિવેચન કરતો આ ગ્રંથ અગ્યારમી શતાબ્દીમાં જૈન મુનિએ રચેલ છે, જે દર્શનોનું જ્ઞાન મેળવવાના ઇચ્છુકો માટે બાળપોથી જોવો છે.

વિ. સં. ૨૦૨૦

મૂલ્ય રૂ. ૧-૦૦

(૧૭) જિનસ્નાત્રવિધિ તથા આર્હટલિષેકવિધિ

(૧) લગભગ એક હજાર વર્ષો પૂર્વે થયેલા આચાર્યશ્રી
 જીવદેવસૂરિની પ્રાકૃત કૃતિ સમુદ્રસૂરિની સંસ્કૃત પંજિકા સાથે તથા
 (૨) વાહિવેતાલ આચાર્યશ્રી શાન્તિસૂરિની સંસ્કૃત કૃતિ,
 શીલાચાર્ય કૃત સંસ્કૃત પંજિકા સાથે.

આ ઉભય ગ્રંથો ગુજરાતી અનુવાદ, વિરતૃત પ્રસ્તાવના,
 ઉપયોગી અનેક પરિશિષ્ટો સાથે સંપાદિત કરાયા છે.

વિ. સં. ૨૦૨૧

મૂલ્ય રૂ. ૭-૦૦

* (૧૮) લોગસ્સ સૂત્ર સ્વાધ્યાય

ચોવીસેય અર્હત્ ભગવંતોના વંદન માટેના આ લોગસ્સ
 સૂત્ર અંગે અત્યાર સુધીના પ્રાચીન ગ્રંથોમાં પ્રાપ્ત થતા
 સાહિત્યનું આમાં સર્વતોમુખી વિવેચન કરવામાં આવ્યું છે.
 ઉપરાંત પ્રશ્નોત્તરો, પ્રકીર્ણ વિચારો, આવશ્યક સઘળી માહિતી,
 સ્તોત્રો, યન્ત્રો, કલ્પ વગેરે વિવિધ સામગ્રીથી સભર આ ગ્રંથ
 સ્વાધ્યાય રસિકો માટે અતિ આદરણીય બન્યો છે.

વિ. સં. ૨૦૨૩

મૂલ્ય રૂ. ૨-૦૦

(૧૯) યોગસાર

લગભગ ૫૦૦ વર્ષો પૂર્વે જૈન મુનિવરે રચેલ આ ગ્રંથમાં
 ધર્મનો ટૂંક સાર દર્શાવવામાં આવ્યો છે. ગુજરાતી અનુવાદ
 સાથેની આ પુસ્તિકા અતિ ઉપયોગી છે.

વિ. સં. ૨૦૨૩

મૂલ્ય રૂ. ૨-૦૦

(૨૦) Praman-Naya-Tattvalokalamkar with english translation

અગ્યારમી શતાબ્દીના મહાસમર્થ દિગ્ગજ વાઢી આચાર્ય શ્રી વાદિદેવસૂરિએ રચેલ જૈન દર્શનના પ્રમાણ, નય, નિદેપ વગેરેનું વિવેચન કરતા આ મહાન ગ્રંથરાજમાં જૈન દર્શનનું અતિ સ્પષ્ટ વિવેચન છે. સંસ્કૃત ગ્રંથનું અંગ્રેજી ભાષામાં આ પ્રથમ વારજ રૂપાન્તર છે. સન. ૧૯૬૭. મૂલ્ય રૂ. ૨૦-૦૦

(૨૧) યોગશાસ્ત્ર અષ્ટમ પ્રકાશનું સવિસ્તર વિવરણ. (વિભાગ ૧ લો)

કલિકાલસર્વજ્ઞ આચાર્ય શ્રી હેમચંદ્રસૂરિ વિરચિત યોગ-શાસ્ત્રના આઠમા પ્રકાશના ૧ થી ૧૭ પ્રલોકોમાં દર્શાવેલી પદસ્થ ધ્યાનની પ્રક્રિયાનું આમાં સુંદર વિવેચન છે, કુંડલિની માટે પ્રાપ્ત થતા જૈન પાઠો એકત્ર કરી રજૂ કરાયા છે, ધ્યાનની એક સળંગ પ્રક્રિયા દર્શાવાઈ છે.

ધ્યાન અને યોગના અભ્યાસીઓ માટે આ એક મનનીય ગ્રંથ છે. વિ. સં. ૨૦૨૫ મૂલ્ય રૂ. ૧૫-૦૦

(૨૨) સૂરિમંત્રકલ્પસમુચ્ચય. (પ્રથમ ભાગ)

અનેક પૂર્વાચાર્યો રચિત સૂરિમંત્ર અંગેના વિવિધ સાહિત્યને સમાવતા આ ગ્રંથમાં સૂરિમંત્રના પાંચ કલ્પોને પાઠાંતરો આદિથી શુદ્ધ કરી મુદ્રિત કરવામાં આવ્યા છે. જે પૈકી ત્રણ કલ્પો તેા પ્રથમવાર જ પ્રકાશિત થાય છે.

સૂરિમંત્ર અંગે આ એક આકર ગ્રંથ છે.

વિ. સં. ૨૦૨૫.

૯૫ રૂ. ૨૦-૦૦

(૨૩) ઉવસગ્ગહરં સ્તોત્ર સ્વાધ્યાય. [સચિત્ર-સયંત્ર]

શ્રુતકેવલી, આચાર્ય, શ્રી ભદ્રબાહુસ્વામી પ્રણીત, મહા-પ્રાભાવિક શ્રી ઉવસગ્ગહરં સ્તોત્રનું સર્વતોમુખી વિવરણ આ ગ્રન્થમાં સર્વ પ્રથમ જ ઉપલબ્ધ થાય છે. સ્તોત્રની ગાથા-ઓના વિવિધ અર્થો, સ્તોત્ર સાથે સંબંધ અનેક જરૂરી વિષયો, ગાથાઓનું વાસ્તવિક પરિભાષ્ય, પરિશિષ્ટો, સ્તોત્રો, ૨૧ રંગીન ચત્રો, બહુરંગી ચિત્રો વગેરે વિપુલ સામગ્રીથી સમૃદ્ધ આ ગ્રંથ પ્રત્યેક સાધક તથા અભ્યાસી માટે અતિ આવશ્યક છે.

વિ. સં. ૨૦૨૭

મૂલ્ય રૂ. ૧૦-૦૦

(૨૪) સામ્યશતક (સાનુવાદ) તથા સમતાશતક (સાર્થ)

હવે પછી પ્રકાશિત થનારા ગ્રન્થો.

(૨૫) Siddhasena's Nyayavatara and other works.

Rs. 15-00

(૨૬) પંચપરમેષ્ઠિ મંત્રરાજધ્યાનમાલા અથવા અનુ-ભવલીલા તથા અધ્યાત્મસારમાલા.

રૂ. ૧૫-૦૦

